YENİ UFUKLAR

CİLT : 12
SAYI : 143

NİSAN
1964

YENİ UFUKLAR

Aylık sanat, düşün
dergisi
Kurucusu :
Orhan Burian

o

Sahibi :
Mihrinisa Günyol
Yazı işlerini fiilen idare eden:
Oğuz Arıkanlı.
İdare yeri : Boyacı Ahmet
So. Nuribey Han, oda 4 - 02
Çemberlitaş _ İstanbul

o

Yazışma ve Havale
adresi :
P. K. 1034
Galata — İstanbul

-

Abone:
Yıllık .... 12 TL.
Altı aylık .... 6 TL.

o

Bu sayıyı hazırlayan :
Vedat Günyol

o

Basıldığı yer :
Gün Matbaası
İstanbul

YIL : 1964 YENİ SAYI : 143

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜN DERGİSİ

Kurucusu :

ORHAN BURİAN

GÜLEN DÜŞÜNCELER

Bernard Shaw

Büyük İskender sarhoşken en yakın dostunu öldürmüştü; ama ona duyduğumuz hayranlığın nedeni bu değil. O, sayısını bilemiyeceğimiz kadar insan öldürttüğü için tarihin en ünlü kişilerinden biri oldu.

o

Benim imanım var: Koyu bir Protestanım; Katolik kilisesi'nden de yanayım; Tanrı'ya, Oğluna (Karısına, Kızına), Kutsal Ruha, Azizlerin azizliğine, ruhun ölmezliğine, Meryem Ananın kocasız gebe kaldığına, Tanrı'nın buyruğuna, cennetine, cehennemine, hepsine, hepsine inanıyorum. Ama mucizelere inanmanın çıkar yol olmadığına da inanıyorum; ve St. Atanasios'un imansız bir aptal, düpedüz Allahın belâsı bir sersem olduğuna da inanıyorum «Kadından doğan insan, çok kısa hayatını, çok sıkıntı içinde geçirecektir» diyen bu zavallı akılsıza, ne söylediğini bilmeyen körkütük bir sarhoşa acırcasına acıyorum. Ve şuna da inanıyorum ki, çağımıza gerçek dini getirenler, dünyadan habersiz çocukluk yıllarımızda kafamıza zorla sokulan zararlı kör inançları içimizden çıkarmanın çaresini bulan materiyalist fizikçiler ve dinsiz tenkitçilerdir.

o

Shaw modası Almanya'da başladı. Dört oyunum Vi-

yana, Leipzig, Dresden ve Frankfurt'ta oynandı; ve hepsi öylesine beğenilmedi, öylesine kızgınlıkla, küfürle karşılandı ki, ileri tenkitçiler beni çağımızın en duygulu, en iyi yazarı olarak alkışlamaya, benim yüzümden en az 200 mark zarara uğramamış tiyatro sahipleri ise kendilerinden utanmaya başladılar.

o

Birkaç kitabı, bir piyanosu, bir iki resmi bulunan, fazla da kalabalık olmayan evlerde yetişmiş, kolayca okuyup yazma öğrenmiş orta sınıf ailelerin çocukları, ömürleri boyunca, okul saatlerine bağlı kalmadan (okul sadece öğrenime engel olur) istediklerini istedikleri gibi öğrenirler ve böylece üniversite bitirmişlerden daha bilgili olurlar. Onların yarım bilgisi, öbürlerinkinden daha yararlıdır.

o

Güçlü olunca insafsızca vurmak, güçsüz olunca kaçmak... İşte savaş kazanmanın bütün sırrı.

o

Bir gün gelecek, bu adalar madenlerinin bolluğuna değil, insanlarının aklına güvenerek yaşamak zorunda kalacak. Belki o zaman umudumuz olacak.

o

Wellington, «Ordu, midesinin üstünde yürür» demişti. Londra tiyatroları da öyle. Bir oyuncunun, oyuna başlamadan önce yemeğini yemesi, piyesi sahneye koymadan önce kirasını ödemesi gerekir. Londra'da halk yararına kurulmuş tiyatro yoktur: Hepsinin amacı, bina sahibine kira yetiştirmektir. İki kişilik bir yatak, Shaskespear'den bir lira daha fazla getiriyorsa, Shakespear gider, sahneye iki kişilik yatak girer; bir sürü akılsız güzel kız ve komik adam, Mozart'tan daha çok para ediyorsa, Mozart ta gider.

o

Değişiklik olmadan gelişme olmaz; ve önce kafasını değiştiremiyenler, hiç bir şeyi değiştiremezler. Kurallar,

dinler, kör inançlar beynimizi kemikleştirir ve böylece değişimi imkânsız kılar.

o

Çocukluğumda cehennem hayatı yaşadım; yalnız düşlerim zengindi, gerçekten sevgiden yoksun, sıkıntıdan bıkkındım. Bütün hayatım boyunca yaşamanın şiirini kavramak istedim, bir türlü olmadı. Hep Shakespear olmak istedim, ama Shaw olabildim.

o

Hayatımı yedi döneme ayırabiliyorum. Hepsini de bırakmak zorunda kaldığım şeylerle hatırlıyorum. Birinci dönemde memurluğu bıraktım; ikinci dönemde bohemliği bıraktım; üçüncü dönemde romanı bıraktım; dördüncü dönemde belediye meclisini bıraktım; beşinci dönemde nutuk çekmeyi bıraktım; altıncı dönemde oyunlarımı tiyatrocuların eline bıraktım; son dönemde kendimi alevlere bıraktım.

o

Büyük yazar kömürü alır, elmas yapar; sonra eleştiriciler bu elmasları alır, yeniden kömüre çevirirler.

o

En güzel özgürlük, kölelerin hayalini kurduğu özgürlüktür; çünkü öylesini kimse görmemiştir...

o

Resimli dergilerin, romanların, oyunların, filimlerin romantik saçmalıklarıyla kafalarımızı doldurmasaydık, belki de aklımızı işletmeyi hiç gerekli bulmazdık. Bu çeşit masallar bize heyecan veriyor vermesine, ama herşeyi o derece olduğundan başka görmemize yol açıyor ki, dünya gerçekleri karşısında ne yaptığını bilmez birer çılgın gibi davranıyoruz.

o

Dünyada iki türlü trajedi vardır: Biri gönlünün istediğini kaybetmek, diğeri kazanmak.

o

Evliler bir kere evlilik düzenine alıştılar mı, denizden

uzak kalamayan denizciler gibi, bir daha evlilikten uzak kalamazlar.

o

Kadınlar, bana güvenebildikleri için benimle dostluk edebilmişlerdir. Ama bilir misiniz ki, güvenmeleri yüzünden de bıkmışlardır benden.

o

Kahramanlıktan çok kişi hoşlanır. Kahramanlık, kabiliyetsiz kişiler için ünlü olabilmenin tek yoludur da ondan.

o

«Vahiy» denilen şeyin, binlerce yıl önce olup bittiğine, daha doğrusu Tanrı'nın o çağdan sonra işini bırakıp, sesini kestiğine inanmak hem aptallık hem de günâhtır. «Tanrı sesi» nin sonsuzluğuna inanmıyanlar - papağana benzer dilleri, kiliseninkinden başka ses duymayan kulakları, bu kelimeye ne kadar alışık olursa olsun - gerçekte Tanrı'ya inanmıyorlar demektir.

o

Bu çürümüş dini, bu kupkuru bilimi canlandıramazsak, canlı ve alabildiğine ilgi çekici yapamazsak, daha iyisi gidip bahçe çapalayalım ve mezarımızı kazmanın zamanı gelinceye kadar da çapalamaya devam edelim.

o

... Kadınların, İngiliz usulü, sessiz, hareketsiz, kollarını en rahatsız biçimde tutarak saatlerce oturdukları kiliselerde, hoş vakit geçirilemez inancı nekadar saçma... «Dans etmek sanattır» der Headlam; «Sanat ibadettir» der Ruskin. İbadetse, neden kliseye uygun düşmesin? Şarkı söylüyoruz da, neden dans etmiyelim kilisede.

o

Çeviren : **Şakir Eczacıbaşı**

KİTAPLIK

Gülten Kazgan

Amerikan kapitalizminin ünlü tenkitçisi Amerikalı fakat ömrünü Avrupa uygarlığının kucağında geçiren Henry Miller, bir denemesinde Amerikan toplumunda tek bir tüketim malının hikâyesini ele alır. Bundan bütün bir uygarlık düzeninin yergisini çıkarır. Bu ekmektir. Miller' e göre, ekmek Amerikan toplumunda yerilecek ne varsa hepsini bir arada temsil eden, bütün bir düzenin düzensizliğini söyliyen bir semboldür: övütüle övütüle tabiî besinlerini kaybetmiş, insan yapısı vitaminlerin eklenmesiyle zenginleştirilmeğe çalışılan sunî bir şeydir. Amerikalının mikrop korkusu ekmeği katkat ambalâjların altında saklamağa sürüklemiştir. Bembeyaz renkli, türlü vitaminli mikropsuz bu nesne ne yazık ki yenilebilir bir şey olmaktan çıkmıştır: bir gün yenmeden kalırsa kuruyup, gırtlağı paralıyacak hale gelir ve çöp tenekelerine gider. Ekmeğin hikâyesi Henry Miller'in kaleminde, kendisinin tatsız tutsuz bulduğu bir uygarlık düzeninin hikâyesini söyler.

Geri kalmış, hiçbir uygarlığa maledilemiyecek kadar **sui generis** Türk toplumunun düzensiz düzenliğini ne sembolleştirebilir? Bizce bu, kitaplıktır. Evet, Türk toplumunun yergisine kolayca kitaplıktan girilebilir. Ne var ki, ekmekten farklı olarak, kitaplık herkesçe kullanılan bir nesne olmayıp, tam tersine zümrütüanka kuşu gibi, kolayca rastlanmıyan bir hayal eşyadır. Türkiye'de üretilen çeşitli mallar arasına girmiyen bir tek şey varsa, bu da kitaplıktır. Eğer ekonomi teorisinin temel kurallarını düşünürseniz, bu gidişle üretileceği de yoktur, ev eşyaları

arasına gireceği de. Ekonomi teorisi tüketicinin talep edeceği malların üretileceğini söyler; talep demek gelir sahiplerinin piyasada verdiği oy demektir. Geliri artan kişiler kitaplığa oy vermiyorsa, kitaplık da üretilmez; mobilyacı vitrinlerine dizilen çeşit çeşit, renk renk, stil stil ev eşyaları arasına herşey girer de kitaplık girmez.

Türkiye'nin kültür merkezi (?) İstanbul şehrindeki mobilyacıları gezerseniz, geliri o pırıl pırıl mobilyaları alacak kadar artan Türk ailesinin evine neler girdiğini, bundan da Türk toplumunun gelişme yönünü kolayca çıkarabilirsiniz.

Mobilyacı vitrinleri yemek odası takımlariyle dolup, taşmakta: vitrinlerde aktan karaya kadar her renkte, klâsikten moderne kadar her stilden büfeler, masalar, sandalyalar, bulabilirsiniz. Evet, zenginleşen Türkler yemek yemesini sevmektedir. Içinde yemek yedikleri tabakları, su içtikleri bardakları dizi dizi vitrinlere, büfelere yerleştirip eşin dostun önünde sergilemekten de hoşlanmaktadır. Yemek yemenin günlük yaşantıda ne denli önemli olabileceğini anlamak için bizim mobilyacı vitrinlerini seyretmek yeter.

Yemek odası takımlarının arkasından yatak odası takımları gelir: odaları boydan boya kaplıyacak büyüklükte dolaplar, zenginleşen Türk'ün özlemleri arasında dolaplar dolusu elbise sahibi olmak bulunduğunu gösterir. Saray aynalarını kıskandıracak büyüklükteki aynaları taşıyan tuvalet masaları, gerçekte, dış görünüşe verilen önemin aynalarıdır. Pırıl pırıl örtüler altında rahatlığı belli yataklar, yemek odalarında şişirilen midelerin rehavete ihtiyacını, büfelerde saklanan tabaklarda yenen yemekler, bardaklarda içilen içkilerden sonra bastıran ağır uykuyu gidermek için yatakların yumuşak kucağına duyulan özlemi gösterir. Çok yemek, tıkabasa yemek, ağır uykuyu gerektirir.

Ya oturma odası takımları: onlar ayrı bir güzellik, rahatlık sembolüdür: puflu divanlar, yastıklı koltuklar şişkin mideler kadar yuvarlak ve rahattır. Çay masaları, sigara masaları, abajurlar, avizeler, desenli desensiz ha-

lılar zenginleşen Türk'ün ev-içi dekorunu, günlük yaşantısının resmini bir kalemde çizer. Yiyip içip yatan kişi bu rahat koltuklarda, pırıl pırıl avizelerin ışığında parmağında sigara oturmakta, konuşmaktadır. Spor-toto tahminlerinden, siyaset dedikodusuna, eş-dostun özel hayatlarından yeni modaya kadar bütün önemli konuların tartışılması işte bu rahat koltuklu oturma odalarında yapılır.

Bütün bu dekor içinde hiçbir zaman göremiyeceğiniz tek ev eşyası kitaplıktır. Zenginleşen Türk okumayı, düşünmeyi sevmektedir. Eğer boş zamanlarını doldurmak için arasıra eline basılmış bir dergi, kitap alırsa bu ancak kendi yaşantısının yankısını onlarda bulduğu içindir. Sinema artistlerinin hayat hikâyesi, polis romanları, adî aşk maceraları evdeki mobilyaların tamamlayıcısından başka birşey değildir. Bunlarsa, düşünmeyi gerektirmiyen bir yaşama düzeninin düşünmeyi gerektirmiyen avutucularıdır.

Yalnız zenginleşen kişi mi böyledir? Hayır, bütün bir toplumun yaşama özlemi işte bu yemek odalı, yatak odalı, oturma odalı, kitaplıksız, sinema dergili, aşk romanlı yaşama düzenidir. Bu düzen uygarlıksız zenginleşme özleminin sembolüdür; düşünmeden rahat yaşamanın temsilcisidir; kültürsüz burjuvazinin doğuşu gibi bize özgü yeni bir toplumsal doğuşun habercisidir.

Bir türlü çözüme bağlanamıyan toplumsal-ekonomik meselelerden tutun da siyaset sahnemizde oynanan oyunların sebeplerini, çağdaş uygarlığı benimsiyemeyişimizi, cinsel münasebetlerden öteye gidemiyen ahlâk ölçülerimizi, bilimsel yollar yerine dinsel tevekkül ya da basit gözlemi seçişimizi tek bir kaynağa bağlıyabilirsiniz: bu kaynak, zengini ile fakiri, diplomalısı ile diplomasızı arasındaki tek ortak özellik olan kitaplıksız yaşama düzenidir.

Okumadığı için bu toplumda diplomasızı kadar diplomalısı da kültürsüzdür, işçisi kadar patronu da, fakiri kadar zengini de. Gerçekten, Türkiye'de sınıf farklarının bulunmadığı iddiası tek dayanağını bunda bulur. Bütün sınıflar o kadar kültürsüzdür ki aralarında anlaşabilme-

leri daima mümkün olmaktadır. Bu bakımdan Türk toplumu gerçekten **«imtiyazsız, sınıfsız kaynaşmış bir kütle»** dir.

İşte, imtiyazsız, sınıfsız, kaynaşmış kütleyi yaratan, gerçekte bütün toplumsal meselelerin sorumlusu kitaplıksız mobilyacı dükkânlarıdır. Eğer gelişen Türkiyenin özlemlerini, yaşantısının hikâyesini öğrenmek istiyorsanız kitaplıksız mobilyacı vitrinlerini seyrediniz. Hiçbir toplumsal araştırma bu vitrinlerin size söyliyeceği hikâye kadar canlı, renkli ve günlük yaşantının içinden olamaz.

o

TARIM DEVRİMİ

Aşağıdaki yazı, David Rousset ve François Bondy adlı iki Fransız gazetecisinin 3 Ekim 1963 tarihinde Cezayir Başkanı Ahmed Bin Bellâ ile yaptıkları ve Preuves dergisinin Aralık 1963 sayısında yayımlanan konuşmadan özetlenerek ve kısaltılarak çıkarılmıştır.

Bay Başkan, Cezayir'in temel gücü köylü olduğu düşüncesinde bulunduğunuzu biliyoruz. Bize bu konuyu açıklar mısınız?

Bütün devrimlerin temel gücü köylüdür de ondan. Rus devriminden beri bütün gerçek devrimleri yapanlar köylülerdir.

Rusya'da kesin rolü şehir proleteryası oynamamış mıdır? Ne ise, bu konu bizi başka tartışmalara götüreceği için onu bir yana bırakalım.

Ben sizin düşüncenizde değilim. O görüşü benimsiyemiyorum. Proleterya hangi ülkelerde daha örgütlü idi? Almanya'da ve sanayileşmiş öteki batı ülkelerinde değil mi? İmdi ne Almanya'da başarıya erdi devrim, ne de öteki sanayi ülkelerinde. Devrim, kesin olarak, çoğunluğu köylü olan bir ülkede, köylüleri kırbaç altında yaşayan bir ülkede çıktı. Bütün öteki devrimleri düşünün, Çin'i, Küba'yı, Cezayir'i getirin gözünüzün önüne; göreceksiniz ki bütün devrimleri yapanlar köylülerdir. Dostlarımla tartışmak istediğim önemli bir sorun var... Devrim için endüstri proleteryasına bir ayrıcalık tanınması nedendir? Kapitalizmin o döneminde, sömürge pazarlarına, sömürgelere el koyanlar proleterler değildi, doğru, onlar aşırı kazançların ancak kırıntılarını alıyorlardı; ama bu kırıntı-

lar bile sömürgelere el konmasında onların da bir payı olduğunu gösterir. Bugün de durum öyle değil midir? İşte benim düşüncem bu. Açık söyliyeyim, proleterya, dünya devrimini yapacak gücte değildir. Çünkü günümüzün nesnel koşullarını karşılayamaz da ondan. Köylüler bütün dünyada gerçek bir proleter-altı sınıftı, gene de öyledir. Bizim Cezayir'de fellâhlar, Renault fabrikasının işçilerine bayağı burjuva gözü ile bakıyorlar. Öyle ise, bu ülkede devrimi yapacak olanlar da fellâhlardır. Cezayir devrimini yapan gücleri gözden geçirecek olursanız bunların yüzde sekseninin köylü olduğunu görürsünüz. Bizim kurtuluş ordumuzun yüzde doksanı fellâhtı.

Köylü sınıfı katışık bir sınıftır. Siz bugün Cezayir'de devrim öncüsü sınıfın tarım işçileri olduğunu söylemiyor musunuz?

Tamam, sizinle beraberim. Cezayir'de devrimin öncüleri tarım işçileridir. Bizim ekonomimizin temeli tarımdır. Bunun sonucu olarak da devrime önce köyden başlıyoruz. Bu ekonominin karakteri değişinciye kadar epey zaman geçecektir. Biz şimdi somut bir temelden işe başlıyoruz; bu somut temel tarımdır, fellâhtır. Devrim her şeyden önce köyde olacak ve ondan sonra modern Cezayir'i kurmak üzere köyden dışarı çıkacaktır.

Öyle ise yapılacak ilk iş bir tarım reformudur, öyle mi?

Hayır, tarım reformu değil, tarım devrimi.

Burada bir tartışma konusu açmama müsaade eder misiniz? Evet, Rusya dahil, bütün devrimlerde köylünün oynadığı önemli rol üzerinde söylediklerinizle beraberim. Ama devrimin getirdiklerinden yararlandıktan sonra bu anlamda köylü kalır mı ortada?

Ama biz toprağı köylünün eline veriyoruz. Daha hiç bir köylünün ele geçirmediği hakları ele geçirmişlerdir onlar. Köylüye, kendi kendini yönetme olanağını veriyoruz. Dünyada bunu ilk gerçekleştiren biz olduğumuz kanısındayım. Elbette kendi kendini yönetme hakkının ürünleri bir yıl gibi kısa bir zaman içinde toplanamaz. Daha bir yığın eksiğimizi gidermemiz gerekiyor. Üretimin

yüzde kaçı köylüye verilecek, yüzde kaçını devlet alacak? Ve ne kadarı topraksız köylülerin birleştirilmesi için bir sandığa ayrılacak? Bizim giriştiğimiz tarım devrimi, her şeyden önce, en verimli olan tarım kesiminde uygulanacaktır. Bu kesim bütün ötekilerden daha çok kazanmalıdır. Susuz topraklar var, ya da sadece işçilerin çalışmasını bekliyen topraklar var. Yoksa on yıl içinde, ulusallaştırılmış mülklerin işçileri, bayağı burjuva olup çıkarlar. Üretimin bir parçasını, ekmeğini güçlükle elde eden bölgelere, ya da devrimin beşiği olup da yoksul, gerçekten çok yoksul bulunan bölgelerin kalkınmasına ayırmak zorundayız.

Cezayir'de kamusal çalışma alanında kooperatifleşme geleneği var mı?

Evet. Bizim pek özel olan sosyalizmimiz, islâm gelenekleri içinde kurulacaktır. Kollektivizm, kollektif çalışma, bizim ülkemizin çok eski bir geleneğidir. Köylerde bir gün birinin, ertesi gün başkasının işinde çalışılır. Yirmi can, otuz can bir araya gelir. Üç dört gün sonra bir başkasının toprağına gidilir. Böylece çadırlı kamusal iş gerçekleştirilir. Cezayir'in bir takım bölgelerinde, diyelim evin birine yıldırım düştü değil mi, dülger çağırılır, biri taş getirir, bir başkası çimento. Yüz yıldır yaşayan bir gelenektir bu. Kamusal çalışma, kendi kendine yönetim, yardımlaşma, sağlam geleneklerdir. Bizim köylülerimizde, Avrupalıların mülkiyet anlayışına benzer bir anlayış pek yoktur. Biliyorsunuz, Fransız hükûmeti köylerde bir mülkiyet reformunu gerçekleştirebilmek için, hele toprağın parsellenmiş olduğu bölgelerde, büyük güçlüklerle karşılaşmıştır. Halk demokrasilerinde de, tarım reformunu uygulamak için, hele kooperatifleşmiş köylü kümelerinde, buna benzer güçlüklerle karşı karşıya gelindiği bilinmektedir. Burada, Cezayir'de, hiç bir güçlük yoktur demiyorum. Sözgelişi, toprağa kavuşmak isteği bunlardan biri. Toprağın ürününü alan, toprağı elinde tutandır. Bu bir evrensel gerçek. Ama bizde çok zayıf.

Cezayir, sömürgecilerin elinde bulunan toprakları kamulaştırmış ilk Afrika ülkesi. Büyük toprak sahipleri zen-

gin ve sanayi bakımından güclüdür. Bundan ötürü de büyük toprakların tarım işçilerinin, devrim hareketinin yürütücüleri olmak gerekir. Böyle olduğu halde, siz nasıl olup da devrimi genelleştirme işini, verimsiz toprakların fellâhlarından ve mevsim işçilerinden bekliyorsunuz?

Sömürgecilerin elinde bulunan fellâhların çalıştığı topraklara el koymuş geri ülkelerden biriyiz, tekiyiz demiyorum. Bu toprakların toplamı 2700000 hektardır. Ama bu gerçek devrim, ortaya bir takım yeni sorunlar çıkarıyor. Kendi kendini yönetim işi bir başarıdır. Sömürgecilerden kalan toprakları, olduğu gibi, o tapraklarda çalışan fellâhlara bıraktık. Tanrıya şükür, ürün hep iyi oldu. Bol yağmur gördük de ondan, yoksa Ben Bellâ'nın yüzünden değil. Ama toprak bakımsızsa yağmur ona ne yapsın! Kendi kendini yönetimin en büyük başarısı, fellâhların kendilerine güvendiğimizi anlamaları ve bu güven duygusunu karşılamalarıdır. Geriye teknik sorunlar kalıyor. Bildiğiniz gibi, Mr. René Dumont, bizim yönetimimizden duyduğu korkuyu ilân etti ve büyük bir üretim düşüklüğü olacağını tahmin etti. Ben bu karamsarlığa katılmadığımı söyledim. Nitekim bu yıl biz, bir üretim azlığından ötürü sıkıntıya düşmedik. Tersine olarak, üretim çokluğunun doğurduğu sorunlarla karşı karşıya geldik. Köylülerin düşüncelerini alacağımızı söylemiştim. Bunu yapacağız. Bir köylü kongresi toplayacağız. Bu kongre, 25-26 Ekim günlerinde toplanacak. Daha önce bölge kongreleri yapıldı. Hazırlanan raporlardan çoğunu gördüm. Çok ilginç gözlemlerim oldu bu konuda. Demin mevsim işçilerinden söz ediyordunuz ya, fellâhlar, büyük toprakların daimi işçileri, bu konuda mevsim işçilerinin ücretlerini arttırmak gerektiğini ileri sürüyorlar. Raporlarda, mevsim işçilerinin, çalıştıkları süre içinde, daimi işçilerden daha fazla kazanmak zorunda oldukları yazılıdır.

Savaş sırasında köylerinden ayrılıp şehirlere giden ve orada kalan bir çok köylü oldu. Bunları köylerine döndürmenin çarelerini araştırıyor musunuz?

Evet, bunun üzerinde çalışıyoruz. Belki şaşılacak bir şey gibi görünür ama, bu dönüşü sağlıyacak en iyi araç,

köylerde okullar yapmaktır. Bizim köylü, yemiyeyim, içmiyeyim, ama çocuğum okusun diye düşünür. Bizce, şehirlere göçmüş olan köylüleri yerlerine döndürmenin yolu, onlara köylerinde okul, hastahane vb. yerleri yapmaktır.

Öyle ise tarım devrimi, aynı zamanda bir öğretim devrimidir?

Evet, öğretim devrimi.

Çeviren : **H. M. V.**

o

BİZE GÖNDERİLEN ESERLER

- o **Çarmıhtaki Yeni Mehmet** (Şiirler): Yılmaz Gruda İzlem Yayınları 17, P.K. 694, Galata-İstanbul, 1964, F. 250 Kuruş.
- o **Yedi Mehmetler** (Koçaklama): Fazıl Hüsnü Dağlarca, Kitap Yayınları, İstanbul 1964, Atatürk Bulvarı, 112, Aksaray, İstanbul. F. 3 lira.
- o **Gençlik Güzel Şey:** Hermann Hesse (Nobel 1946), Varlık Yayınları 232, İstanbul 1964, 86 sayfa 2 lira.
- o **Beyaz Geceler:** Dostoyevski. Çeviren: Nihal Yalaza Taluy, Varlık Yayınları 1964, 4. Basım, İstanbul 1964, 78 sayfa 2 lira.
- o **Mitologya (Grek ve Romen):** Edith Hamilton, Varlık Yayınları Faydalı Kitaplar 32, Çeviren: Ülkü Tamer, İstanbul 1964, 224 sayfa 5 lira.
- o **Cennet Çayırları:** John Steinbeck. Çeviren Muzaffer Reşit, Filiz Karabey, Varlık Yayınları, İstanbul 1964, 198 sayfa, 4 lira.
- o **Büyü, Bilim ve Din:** Bronislaw Malinowski, Çeviren: Ender Gürol, Varlık Yayınları: 233, İstanbul 1964, 64 sayfa 2 lira.

TOPRAK UYANIRSA

Şevket Süreyya Aydemir

Utopya nedir? Utopya, serbest bir hayal terkibidir. Çağımızda değerini kaybeden bir hikâye ve roman Tür'üdür. Utopya romanlarının ün yapmış üstadları vardır. Bunların eserlerinde Utopya, bazan sosyal nizam terkiplerine kadar varır. Meselâ Thomas More (1476-1535) un 1518 de ortaya çıkan Utopia adlı eseri bunların başında gelir. Bu eser, hem zamanının sosyal bir tenkididir. Hem de rivâyete dayanan denizler ötesi bir dünya cennetinin hikâyesidir. Bu hikâyeye «Tabiatın kanunlarına uymak» ve «tabiata uygun hayat» olarak tasvir edilen bir hayali Sosyalizm hâkimdir. Hattâ bu eser, sosyal doktrinler alanında Utopist veya hayalci Sosyalizm denilen bir akımın öncüsü olarak ta sayılır. Ama ne var ki bu hayal terkibi bu dünya cenneti, tabiatın kanunlarına dayandırılmak istenmekle beraber, tamamen kanuniyetler dışıdır. Ve kanuniyetlere bağlı olmayış, Utopyanın karakteristik vasfıdır.

Utopya'nın bu vasfı taşıyan kökleri, masallara, efsânelere kadar gider. Hattâ eski Yunanın, tabiatın hadiselerini ve kanunlarını, tabiat üstü varlıkların takdirleri ve kaprisleri ile aydınlatmayı güden ve çok sayıda ilâhlara bağlanan inancalar sistemi, düpedüz bir utopya' dır.

«Toprak Uyanırsa» ismi altında yayınlanan son kitabım üzerinde, sözle, yazıyla ve tartışmalarla eleştirme zahmetinde bulunan değerli aydınlardan bir kısmının müşterek görüşleri, bu kitabı bir Utopya Tür'üne yaklaştırmak veya mal etmek eğilimleridir. Gerek toplu tar-

tışmalarımızda, gerek bu kitapla ilgili inceleme yazılarında, değerli eleştirici Tahir Alangu, Toprak uyanırsa'nın utopik karakteri üstünde ısrarla durmuştur. Yeni Ufuklar'ın 141. sayısında sayın Rauf Mutluay'ın eleştirilerinde de bu konuya yer verilir. Nitekim şu satırlar Rauf Mutluay'ındır :

«Gerçekleşmeleri ne kadar imkânsız olursa olsun, bütün utopyalar, önce kendi koşulları içinde, sağlam hesaplı, mantıklı bir kuruluştadırlar. Platon'danberi, Thomas Morus de, Daniel Defoe da, Balzac da, Aldus Hoxley de düş'lerini, düşüncelerini, ya bilinen coğrafyanın, ya yaşanan zamanın ötesinde, ya da yaslandıkları ilkelerin en katıksız özlerine bakarak, kendi tasarılarına en elverişli özelliklerin ortamında canlandırmışlardır. Çerçeveleri, kişileri düşseldir ama, düşlerin kuruluşu ussal...» Toprak uyanırsa'da, hem bir sanat değeri gütmediğim, hem üstün bir değer taşıyan edebiyatçılık vasfını benimseyebilmek durumunda olmadığım için eserimi okuyucuya «Bu bir roman değildir» şeklinde sunmuş olmakla beraber, eleştiriler, bu kitapta utopik bir vasıf belirttikleri için, önce bu teşhis üzerinde durmak istiyorum.

«Toprak Uyanırsa» bir utopya mı'dır? Sanıyorum ki hayır! Çünkü düşsel bir terkip olan utopyada; ussal karakter de bulunmasına, hattâ Thomas More'da olduğu gibi tabiat kanunlarının hâkim kılınmak istenmesine rağmen, aslında kanuniyet yoktur. Utopyayı dilediğimiz gibi terkibedebiliriz. Bu bakımdan Hüseyin Cahid'in hayatı muhayyel'i tam bir utopyadır. Tasvir ettiği hayali adadaki güzel kadının her öpülen yerinde bir gül biter. E sonra?

«Toprak uyanırsa» da hayali unsur yok mudur? Elbette var. O ki nihayet ve ister istemez bir romandır. Çünkü İnsan'ın hikâyesidir. Bu hikâyede ise terkip, ancak romanda kalabilir. Bütün cepheleri ile insan, ancak romana yerleştirilebilir. Fakat ne var ki, «Toprak uyanırsa»da, Ekmeksizköy Öğretmeninin hikâyesine, günlük çatışmaları, mizaç ve karakter ayrılıklarını değil de, bunların ardındaki münasebetler manzumesini harekete

getiren kanuniyetler, yâni diyalektik bir determinizm hâkimdir. Ve konunun ise üç unsuru vardır: Tabiat, insan ve teknik. Bu teknik bahsına, teknik'in harekete getirdiği münasebetleri ve organ'ları da eklemeliyiz. O zaman, eserin bütün örgüsüne hâkim olan şu tez ortaya çıkar: Tabiat bir arena'dır. İnsan bu arena'da, tabiatla, toprakla durmadan savaşır. Bu savaşta insanın silâhı teknik'tir. Toplum içinde Teknik ve teknik etrafındaki örgütler geliştikçe, değiştikçe, toplumun yapısı da değişir. Hakiki hürriyet; insan'ın, tabiat'la olan bu mücadelesindeki zaferinin, fütuhâtının derecesine bağlıdır...

Eserin tezi budur. Bu olduğu için de, kitapta günlük ve bilinen tezatların, çatışmaların hikâyesine değil, toprağın, insan'ın ve teknik değişmelerin macerasına girilmiştir. Köydeki iç çatışmaları alabildiğine mübalagalandırarak «dehşetli romanlar» imâl etmek işi, bizde zaten kâfi derecede revaçtadır. Ben ki bir topraksız toprak adamının oğluyum ve daima toprağın ve köyün içinde kalmışımdır. Bugün de toprakla, suyla, ağaçla ve bunları işleyenlerle haşır neşirim. Ama bu dehşetli romanların hikâyelerini, köyde ve bu ölçüde bir türlü bulamam. Köy tezatlar içinde değil midir? Elbette tezatlar içindedir. Ama Köy var mıdır ve hayatını her şeye rağmen devam ettirebiliyor mu? Elbette ki vardır ve savaşında berdevamdır. O halde bu devamlılığın bir sırrı, bir cevheri var. Hem bu sır ve cevher geliştirilebilirse, Köy'ün iç yapısı da değişebilir. İşte ben bu ciheti konu olarak aldım ve ortaya katiyen utopik olmayan üç reel unsur koydum: Toprak, insan ve teknik..

Bunların münasebetlerine hâkim olan ve daha yukarıda özetlediğim kanuniyet benim keşfim midir? Hayır. Ben sadece bir diyalıktik görüşle, Türk toplumunun ve Türk köyünün örgüsü üzerinde ve sadece mevcut imkânları harekete getirmek suretiyle, idealist bir yönelişin yoluna ışık tutmak istedim. Bu terkipte pek hayali unsur yoktur ve toprak daima uyandırılabilir. Toprak kendini, onu uyandırabilenlere teslim eder. Bu yoldan toprağa malik olmanın binbir mucizesi ise, çağımızın olagan im-

kânları içindedir. Çünkü bu çağ bize, çağdaş teknik ve çağdaş organlar şeklinde mucizeli silâhlarını vermiştir. Biz onları kullanamadığımız için fakir, bedbaht ve sosyal bakımdan rahatsızız.

Ama, ya rejim diyeceksiniz. Evet rejim? Fakat «Toprak Uyanırsa» da bunun cevabı işlenir: İnsanlar rejimler için değil, rejimler insanlar içindir. Bu kitaba bu konuda hâkim olan ruh, sığıntı bir ihtilâlcilik ruhu değil, plânlı bir toplumculuk, sosyal bir devlet ruhudur. Meselâ kadro ruhu buydu. Sayın Rauf Mutluay'ın, derin bir araştırma özeti olan yazısında değindiği bu «Kadro» hareketi de, çoğunluğun iradesini, azınlık, fakat önder bir kadro'nun iradesine bağlayan inkilâpçı bir eğilimin doktrinlerini araştırmakla beraber, daima ihtilâli değil, plânlı bir toplumculuğu savunmuştu (!). Kaldı ki «Toprak Uyanırsa»nın demokratik bir ülke düzeni içinde yazıldığını da hesaba katmalıdır. Ama Ekmeksizköy'ün uyanışında harekete getirilen, yalnız imkânlar değil, aynı zamanda bir kadro'dur.

Sayın Rauf Mutluay'ın çok cepheli eleştirmelerinin, bu kısa sayfalar içinde ancak bir kısmına dokunmak imkânı içindeyim ve açıklamamı, daha ziyade utopya anlamı ve eserin toplumsal karakteri üstünde kısaca toplamaya çalıştım.

Ama bu noktada ve başka bir yazıda değindiğim bir durumu da gene kısaca işaretlemeliyim: «Toprak Uyanırsa»da, hem eserin, hem yazarın aleyhine işleyen üç unsur var ki, bunlar üstünde istenildiği kadar durulabilir. Bu unsurlar şunlardır: Bu eserin evvelâ bir gâye'si vardır. Sonra, yukarıda kısaca değindiğim bir tez'i vardır. Sonra da, ufak bir dikkatsizlikle bayağı bir kalkınma edebiyatına dönebilecek nazik bir zemin üstünde oynamaktadır. Yazar, bilhassa bu son tehlikeden korunmak için kendisini, Ekmeksizköy öğretmenin şahsiyet'ine vermiştir. Dâvasını ona tutunarak korumak zorundadır. O unutulmuş Ekmeksizköyde, o aslında emekli bir ilköğretim Müfettişi olan yaşlı öğretmenin, biraz da insanüstü bir ölçü alışı bundandır. Ama bir mihver insan lâzımdı

ki, kendisi keşfetmiş, hattâ kendisi duymuş olmadan, harekete getirilebilen çarklar içinde, yalnız insani vasıfları ile bir önder şahsiyet olarak belirebilsin.

Eğer kitabın kusurları varsa, o kusurlar, yazarın, bilerek ve isteyerek bu esere yerleştirdiği ve aslında bir romanda olmaması lâzımgelen üç unsurdan gelir. Yazar bir şeyler söylemek istemiştir ve bu kaos içinde o, bu şeylerin söylenmesini faydalı görmüştür. Hulâsa, gâyeli, tezli ve roman şeklinde bir eserde, çağdaş bir takım problemlerle, elle tutulur inşa unsurları işlenmiştir. Eserin yapısındaki ağırlık buradan gelir.

Eğer bu eserin bir başarı şansı da varsa, o da, bu eserde yeralan mıhver şahsiyetin, içine karıştığı dâvaların ve hareketlerin, söz götürmez gerçeklerine ayak uydurup uyduramamasının ölçülerine bağlıdır. Diğer şahsiyetlere gelince, bana kalsa bu şahsiyetler bugün mevcutturlar. Yaşamaktadırlar ve bir önder kadro ile dinamik sosyal devlet eğiliminin kendilerine seslenişlerini bekliyorlar.

Gerçi meselâ Fakir Baykurt'un da dediği gibi, bugün Polatlı çevresinde böyle bir köy yoktur. Ama bütün yurt toprakları üstünde 40.000 Ekmeksizköy vardır ki, hem birer Ekmeksizköy Öğretmeni, hem de adına **zaman** denilen en kıymetli unsuru değerlendirmeyi bilecek dinamik bir Devlet nizamının, bu gökkubbe altındaki imkânları harekete getirerek kendilerini iş'e sevketmesini bekliyorlar. Eğer yollar açılır, bataklıklar kurutulur, yeraltı suları yer üstüne çıkartılır ve bugün hattâ, kanunlarımız dahi emrettiği halde bir türlü yaratılamayan üretim ve değerlendirme güçleri ve organları yaratılırsa, bu 40.000 Ekmeksizköy'ün, birer Ekmekliköy olmaları için, bizim şüphe ve tereddütlerimizden başka hiç bir engel yoktur...

BİR SUİKASTİN ARKASINDAKİ

Haydar Kazgan

Sayın İsmet İnönü'ye yapılan suikast teşebbüsü bâzı özlü reformlar arifesinde bulunan Türkiye'de birçok gerçekleri suyun yüzüne çıkardı. Bırakalım ileri, devrimci zümreyi ama sağduyu sahibi ve biraz da çağdaş medeniyet kavramı içinde düşünen herkesin Türkiye için hayırlı sonuçlar doğurabileceğine inandığı bu reformlara, bu reformlardan en çok faydalanacak bir zümre karşı durmaktadır. Acaba neden?

Bundan birkaç yıl önce bir yabancı profesörler gurubu ile Bursa'ya gitmiştik. Zannedersem Eylûl ayı başında idi. Anıtları geziyorduk. Bu arada saat 4 olmuştu, Ulu cami'e girdik üç dört yüz kadar insan vaaz veren sarıklı hocanın karşısında bağdaş kurmuştu. Yabancı profesörlerden biri yanıma yaklaşarak «Ne anlatıyor?» diye sordu. Kulak verdim. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicretinden bahsettiğini anlar gibi oldum. Ama neler söylemiyordu... 20. Yüzyılda ve Bursa gibi bereketli topraklar üzerinde, camide bu yoksul kılıklı insanlar, dışarda ise bütün gün dolu olan kahveler. İnsanoğlunun en verimli olduğu bir saatte yoksulluklarından kendilerini kurtaracak olan en küçük bir çalışmayı bile akıllarına getirmiyorlardı. Camidekilerin aklı Hicrette, Muhammed'in giydiği hırka'da, kahvedekilerin ise düşeş getirmekteydi. Neyi arıyordu bu insanlar? Kolay yaşamanın yollarını. Çalışmadan bir hayal dünyasında da olsa yaşamak. Oysa, yaşamak için yere inmek, çalışmak gerektiğini bilenlerin dünyasıydı bu.

Bu insanlar bugün Türkiye'de devletin iktisadî hayata el atmasını istemeyenler. Yâni liberallerimiz. Bu mudur liberalizm? Liberalizm çalışmak, çok çalışmak, çok kazanmak ve bunlara engel olan bir devleti istemeyen bir düzendir. Sorun bakalım bu insanlara, sana toprak vereceğiz ama bugün günde 8 saat çalışarak şu hayatı yaşıyorsan, toprağı sana verdikten sonra 12 saat çalışacaksın ama güzel bir evin olacak, suyun, gübren ayağına gelecek, ürünlerini satıp hemen paranı alacaksın, hiç kimse seni sömürmiyecek. Daha çok çalışmak ve çok daha üstün bir rahata kavuşmak. Nerede bu bilinç? Bu insanların toprak reformu istemeyen çıkarcıların peşinden gittiğini göreceksiniz. İşte, İnönüye atılan üç kurşunun birinden bu anlamı çıkarmak gerekir.

Eğitimcilerimizden biri geçenlerde bana şöyle bir olay anlattı : Abdülhamit'in Konya'ya sürmüş olduğu gazeteci Ebüzziya Tevfik Konya'ya gelir, kendine ev arayacak olur. Bulamaz, yeni bir ev yaptırmaya koyulur. Günün birinde, yapı işlerini gidip bir göreyim der. Bakar ki işçi oturmuş bir tencere içinde beyazımtrak bir suya batırılmış ekmeği yiyor. Ağzından bir «Afiyet olsun» sözü çıkar, ve «Allaha çok şükür» cevabını alır. Bir anda kafası kızar «Yahu, diyecek olur, şu yediğinize de şükür olur mu?» Bir anda o sulu ayrandan çıkan ellerin boğazına, sırtına, suratına dayandığını görür. Güç kurtulur üstat. İşte bu da İnönü'ye atılan ikinci kurşundur.

Ulusumuzu ikiye ayıran dindarlık veya müslümanlık ve lâiklik değildir. Çıkarcılık tembellik, çalışmadan yaşamak isteyenler ile didinerek, çalışarak, hak ettiğini isyan etmek bahasına da olsa elde etmekten çekinmeyenlerin bir arada yaşadığı bir ülkedir Türkiye. «Vergi vermem, gerekince gelirimi gizlerim, ama zekât veririm» diyen nasıl gerçek bir müslüman değilse, oruç tutmıyan, namaz kılmıyan ama hak ve adaleti her zaman tanıyan, vergisini tam veren yurttaşlık görevini her an yerine getirebilen kişi de hiçbir zaman «kâfir» olamaz. Ama Türkiye bugün nerede? İşçilerimizin büyük çoğunluğu bugün hakkettiği ücreti vermeyen, bütün sene kendisini sömüren

patronun kendilerine bayramda uzattığı birkaç lirayı zekât kabul edip bütün yıl susmayı hâlâ dine, imâna bağlılık biliyor. Bu din yoliyle sömürmeyi, Batı liberalizmi bilmez, tanımaz, bu sebeble de orada reformlar köklü olmuş, zümrelere değil geniş kitlelere rahatlık getirmiştir. Orda en koyu dindar bile Pazar sabahı haftalık gelir -gider hesabını yapar ve ondan sonra kiliseye gider ve papazı dinler. Bizde ise hesap kitap yoktur. Bunun için de yobazlık, gericilik vardır. Bu «gerici» likle ekonomik düzende hiçbir zaman liberalizm olamaz.

Tarihimize bakalım; Osmanlı imparatorluğunun yükselme devrinde medreselerdeki bilim ve din anlayışı bugünkü İmam Hatip okullarınkinden çok daha liberal ve lâik idi. İmparatorluğun bu devrinde dış ticaret bilançosu lehimize olduğuna göre, medreselerde, «ticaret haramdır, bir hırka ve bir lokma yeter» gibi lâflar edilmiyordu herhalde. Domates salçasını dahi dışardan getirdiğimiz bir devirde, «Mukaddes İttihat» ile imparatorluğu, kurtaracaklarını sananlar ne oldular? Bu uğurda Enver Paşa Çanakkale'de dövüşenlerin ailelerine yardım maksadiyle, Almanlarca tertiplenen bir baloya giden iki Türk kızının Çanakkale'de dövüşen babalarını derhal emekliye ayırmıştı. Tutamadığı için oruç yiyenleri toplayıp karakollarda sabahlatmak yerine domatesi salça yapmanın daha hayırlı, daha kutsal olduğunu bilmediğimiz için battık, hem de toprakları ve kaynakları bizden çok verimsiz olan ülkelere borçlanarak.

Eğitim Bakanı İmam Hatip okullarının aleyhinde çok şeyler söyledi. Bizler de birçok şeyler duyuyoruz. Aydın, devrimci öğretmenler barındırılmıyormuş bu okullarda. Atatürk'ün resimleri her bahane ile indiriliyor, bir süre asılmıyor, sonra tekrar bir bahane ile yine indiriliyormuş. Ama ne de olsa umut kesmemek gerek. İsteğimiz bu okullarda en çalışkan öğrencilerin devrimlere bağlı olmasıdır. Bu doğru ise mesele yoktur. Gerçekte müsbet bilmi kavramış bir kişinin imam veya hatip olması gerek. Tek kurtuluş çaremiz bu. Alternatifi okur yazar olmayanı ki, ü-

çüncü kurşun da atanın itiraf ettiği gibi asıl bundan gelmiştir.

Atatürk devrimlerinin asıl önemi bu ulusa dünya nimetlerinden faydalanarak yaşamasını öğretmek olmuştur. Lâik ulus anlayışı dinsiz ulus anlamına değil, daha üstün bir rahatlık çabasına girmek için önleyici olan her türlü inanıştan, davranıştan kurtulmak anlamına gelir.. Birleştirilen ekonomik çıkarlar ulusu yapan unsurların başında gelir çağımızda. Çıkarımızı hurafelerde, kör inançlarda değil, dünya nimetlerinde aradığımız takdirde çağımızın yaşama hakkını verdiği bir ulus olacağımızı unutmamamız gerekir. Bunun için de birbirimize bağlılık ve ayrılıklarımızın, hattâ düşmanlıklarımızın sebepleri de hep bu nimetler olmalıdır. Gerçek liberalizm budur. İsmet Paşaya sıkılan kurşunları aslında ümmeti ulus yapmak isteyenlere karşı duran ve bu toplum ümmet kaldığı sürece çalışmadan, didinmeden, hattâ fazla düşünmeden fakat yalnızca Doğu dünyasına has o debdebeli hayatı yaşamak isteyenler atmışlardır. Çoğunluğun arkalarında olmasından cesaret almışlardır. Ve daha halâ namluları dolu beklemektedirler. Ama şunu iyi bilelim ki asıl silâhları ve kurşunları cahilliği, yoksulluğu kutsal sayan bir düşünüşü saçıp yayan ağızları ve düşünceleridir.

o

YARIŞMALAR SONUÇLAR

Rauf Mutluay

Ataç dergisinin son sayısında iki orta sayfa, bir tutanakla bir protesto: Şükran Kurdakul, Yeditepe şiir armağanına katılmadığını önceden bildirdiği halde, kitabının seçim dışı bırakılmamasına yakınıyor. Yasaların, kişilere yargıçlarını bile reddetme hakkını tanıdığını anarak seçiciler kurulunun bu tutumunu protesto eden, bunu özgürlüğü sınırlayıcı bir davranış saymakta birleşen yazının altında on sekiz imza.

Ayrı açılar bakışı. Seçiciler kurulu, «yılın en beğenilen şiir kitabına verilmekte olan Yeditepe armağanı, aday olmayı gerektirmemektedir; çünkü bir yarışma değildir» diyebilir. Şunlar da eklenebilir: Yayımlanan her kitap, her çeşit eleştirmeye karşı çıkmış açık bir davranıştır; artık hiçbir yargıya çekimser kalamıyacak olan tamamlanmış bir sorumluluk durumudur. Protesto imzaları da, her yarışmanın sonucunun önce ona katılma koşuluna bağlı olması gerektiğinde haklı olarak direnebilirler. Üstelik, vaktinde bildirilmiş bir özürü kabul etmemek, ince bir yorum değildir.

Yargıcılık durumunda değilim ama sanırım bütün sorun, iki kelimenin anlam ayrılığından doğuyor. Armağan (hediye) ile, ödül (mükâfat) karışıklığı. Herhalde armağan, bir yarışmaya konu olmadan da verilebilen bir değerdir; kazanan, bu sonucu önem verip vermemekte, kabul edip etmemekte özgürdür. Ödül, geleneği yüzyıllara bağlı bir spor deyimi olarak, açık bir yarışmanın belli ölçülerine dayanıyor. Katılanlar, oyunun koşullarına uymayı önceden göze almışlardır; her gerçek yarışmada ol-

duğu gibi yargı ve sonuç da kesin olur; çok zaman da insafsız. Burada güney kutbunun bahtsız kahramanı Kaptan Scott'u hatırlıyorum. «Başkasına ait bir konak yerinin izleri ortasına dikilmiş Norveç bayrağı; Amundsen daha önce gelmiş. İnsanlık tarihinin muazzam ve inanılmaz olayı: Yeryüzünün, binlerce ve binlerce yıldan beri cansız duran ve dünya kuruldu kurulalı hiçbir insan bakışı değmemiş bulunan bu kutup noktası, kısacık bir zaman ölçüsünde iki kere keşfedilmiş oluyor. Ve onlar, ilk değil ikincidirler. Milyonlarca aylık bir zaman ölçüsü içinde sadece on beş gün geç kaldıkları için-ilk geleni herşey sayan, ikinci geleni hiçbir şey saymayan-bir insanlık için ikincidirler.» (Stefan Zweig, İnsanlık Tarihinde Yıldızın Parladığı Anlar, 269).

Bir şeyi ilk yapmanın şerefi: Spor rekorlarında da, bilim buluşlarında da kesinlikle belirtilebilen sonuçlar: Sanat alanında imkânsız. Bir şeyi en üstün başarıyla yapmanın ödülü: Bütün alanlarda zamana bağlı bir öznellikle dağıtılabilir; sanat alanında gene imkânsız. Çünkü sporda da, bilimde de zincirin halkaları hep aynı hedefe doğru uzanır; sanatçıların bireyliği, ulaşmak istedikleri araçların ayrılığından doğmaz mı?

Belki de bu yüzden çeşit çeşit yarışmalar var da sanat alanında sessizlik. Türk Dil Kurumu yıllardır şiire ödül vermiyor; Yeditepe kırpıla kırpıla kuşa döndürülmüş kuru bir armağan sözcüğünün tutanağında. Oysa bütün yarışmaların, hedefi yaklaştırdığı bilinir. Sonuçlar kadar, belki ondan da önemlisi o başarıya ulaşmak için çalışmalardır. Bu yüzden Türk Dil Kurumunun ödül yönetmeliğini hep yadırgıyorum. Üyelerin verdikleri raporlar yayımlanmıyor; «seçici kurullarındaki üyeler, sonuçlar üzerinde özel açıklama yapamaz, yazı yazamazlar» deniyor. Niçin? Yetki sorumluluktur. Raporsuz oylar sayılmadığına göre önemli yan, üyelerin açıklamalı yargılarıdır. Bir devrim kurumunun seçicileri, belli bir amaca göre değerlendirdikleri yapıtlara ödül verirken, düşünce ve kanılarının açıklanmasından neden çekinsinler? Üstelik belki bu yol, ödüllerin konmasını gerektiren yol için

Türk Dil Kurumunun amaçlarının daha çok benimsenmesi için daha faydalı olurdu. Yeditepe armağanının da tehlikeli bir çıkmaza girdiğini gösteren şeyler, yalnız bu yılki anlaşmazlık değil. Türk Dil Kurumu yönetmeliği «bir kez ödül alan, bir daha hiçbir türde aday olamaz» maddesiyle, şüphesiz amacının bir azınlık içinde kalmaması, daha geniş yığınlarca benimsenmesi faydasını gözetiyor. Çünkü kurumun ödülleri, «sanat değeri de aranmak»la birlikte asıl dil değerine göre verilmektedir. -Bu iki çizginin kesiştiği yerlerde de üyelerin hesap vermeyen tutarsızlıkları-. Yeditepe armağanı aynı koşula neden sarılır? Bir kez kazanan ozan, başka bir yıl başka bir kitabiyle neden aynı başarıya ulaşmasın? Sırayla mı? Ama asıl diyeceklerim bunlar değil; ben başka bir yarışmadan söz açmak istiyorum.

Bakırköy halkevi de bir şiir yarışması düzenlemiş. -Nasıl duyurmuş, ne ödül koymuş bilmiyorum- seksen dört kişi katılmış; halkevi üyelerinden Bülent Dalyancı ve Yılmaz Aybar, yetmiş bir tanesini elemiş. Kalan on üç kişinin dörder şiiri, sahipleri belirtilmeden, dokuz kişilik bir seçiciler kuruluna ayrı ayrı inceletilmiş. Üyeler, şiirlerin tam başarısı on olmak üzere, her ozana kırk üzerinden not vermişler. En yüksek sayıyı alanlar sıralanmış; kazananlar belli olmuş. Ben burda, bu sonuçların anlamları üzerinde durmak istiyorum.

Öznel ölçülerle yargı birliğine varmak kolay değil. Ama sonuç ortalamalarının doğruya çok yaklaşan aldanmazlığı vardır. Kompozisyon sınavlarında aynı kâğıda yirmi ile doksan arasında not verilebildiğini gördüm; deney tekrarlandıkça son bileşkenin en doğru yeri gösterdiğini biliyorum. Bu yarışmanın değerlendirilmesinde de beğeni ortaklıklarının guruplaştığını görüyoruz. Nasıl bir dikkatle elenmiş olduğunu bilmediğim ilk yetmiş bir kişiyi bir yana bırakalım. Yarışmanın son aşamasına katılan on üç kişinin dörder şiirinin, dokuz seçici üyeden aldıkları not toplamına bakalım. Birinci olan Günel Altıntaş 189 almış; 40 üzerinden 21. Bu, orta öğretim kurumlarında sınıf geçmeyi ve sınav kazanmayı mümkün

kılan en düşük başarıdır; yâni beş. Öğretmen gözüyle, ikinciden başlıyarak bütün ötekiler sınıfta kalmışlardır.

Seçici üyelerden, bu işi en kolay ve rahat yoldan, titizlenmeden yapan, Profesör Cahit Tanyol. En düşük notu 25 (Yarışmanın on birincisi), en yüksek notu 37 (yarışmanın onuncusu). Öğrencilerini geçiren öğretmenlerden kimse yakınmaz. Bundan böyle Cahit Tanyol, bütün şiir yarışmalarının değişmez üyesi olmalıdır.

Vedat Günyol, 20 ile 28 arasında not vermiş. Her şiire en az beş vermek koşulu olduğu sanısını hoş görürsek, on üç ozanın dörder şiiri, sıfırla sekiz arasında sıralanmış oluyor. Ya gereksiz bir cömertlik; ya da hiçbiri hiçbir şey değil demektir.

Asım Bezirci, son sıralanışı notlariyle en iyi belirtenlerden biri. En yüksek not verdiği yarışmanın birincisi: 28. En düşük notu 17; yarışma onuncusu (Yâni Cahit Tanyol'un birincisi). Yalnız, birinciyle sonuncu arasındaki ayrımda tok sözlü bir sınırlama yok. On üç kişiyi, on iki puvanlık bir aralık içinde dizmek için ya gerçekten kılı kırk yaran bir sınıflama gereklidir; ya en iyiye göre öbürlerini hoşgörülü bir aldırmazlıkla, kırmadan dizivermek.

Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat, Hüsamettin Bozok; büsbütün başka bir ölçüyle yola çıkmışlar. Aralarında tam bir beğeni ortaklığı var. -Hüsamettin Bozok'un, Melih Cevdet'in notlarını, belki de şiirleri okumadan, aynen kabul ettiğini sandıran tam bir benzerlik; tersini düşünmüyorum.- Hepsinin notları sıfırla on arasında değişiyor. Ötekilere göre apaçık bir ayrılık. Oktay Rifat kırk üzerinden en çok on vermiş (dört şiire); Melih Cevdet Anday 7 vermiş 1, 4., 5., 11. ye. Yedişer kişinin notları sıfır. Bu ölçüyü doğru sayarsak, en başarılı olan da hiç başarılı değil demektir.

Mehmet Fuat, onla yirmi dört arasında oynuyor. En yüksek not verdiği, yarışmanın yedincisidir. Ama Günel Altıntaş'a da yirmi bir vermiş. Birinciye verdiği not, sonuç ortalamasına tam denk düştüğü, derecelendirme de

uygun olduğu için dikkatli bir ölçü. Not dağıtımında cömertçe bir savrukluk da, aşırı bir kısıntı da yok.

Edip Cansever'in notları yirmi birle otuz iki arasında. Yâni ona göre en düşük başarı, birçoklarının en yüksek başarısı ayarında. Birinciyle onuncu arasında on bir sayılık bir değişme; ama en iyileri belirtmede yanılmayan bir doğruluk. Belki o da Vedat Günyol gibi, birinci elemeden geçmiş bir yarışmanın adaylarına her şiir için en az beş vermek gerektiğini düşünmüştür.

En güvenilir ölçü Behçet Necatigil'in. Sıfırdan başlıyor; Üç kişiye beş, sonra 10, 15, 20, 25. en çok 33 vermiş, birinciye. Birinci ile sonuncu arasında 33 puvanlık bir derece ayrılığı ve sonucun tam ifadesi olan uygun sıralayış. Behçet Necatigil'in hem ozanlık, hem öğretmenlik görevine yakışan bir titiz dikkat sorumluluğu.

Bir sonuç hesaplaşması yaparsak; -Profesör Cahit Tanyol'u ve yarışma koşullarını iyi niyetiyle biraz değiştirmiş olan Vedat Günyol'u anmadan olabilirse- seçicilerin iki kümeye ayrıldığını görüyoruz. Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat, Hüsamettin Bozok'un değerlendirmeleri, yarışmaya katılanların hepsini çok zayıf, tamamen başarısız saymakta birleşmektedir. Bu, belli bir beğeni ortaklığı. Asım Bezirci, Mehmet Fuat, Edip Cansever de daha iyimser bir yargıda buluşuyorlar. Bu da bir anlayış beraberliği. Behçet Necatigil, iki kümenin ortasında, baştan sona tutarlılıkla, sağlam ve dürüst bir değerlendirmeyi belirtiyor. Bu da onun özelliği. Böylece yarışmaya katılan şiirleri bilmesek bile, onları yargılayan kişilerin anlayışlarını, beğenilerini, ölçülerini öğrenmiş olmuyor muyuz?

Sonra Bakırköy Halkevi şiir yarışmasının birincisi Bay Günel Altıntaş, Evrim dergisinde (şubat 1964, sayı 15) bir yazı yayımlıyor; bir «ölüm bildirisi». Kendinden önceki ozanlar kuşağını cellâtlık hevesinde; bunu yapamıyacağı için de küfürlü bir kızgınlıkla Zemzem kuyusu başarısı arıyor. Halkevi şiir yarışmasında beş aldığı, geçer sayıldığı için midir nedir? «Amundsen'in bir mektubu, kendisinden sonra buraya ayak basacak meçhul in-

sanı bekliyor ve ondan bu yazısını Norveç kralı Hakon'a ulaştırmasını rica ediyor. Scott; başarmak için bütün ateşi ile çaba gösterdiği bir işin, bir başkası tarafından yapılmış olduğuna bütün dünya önünde tanıklık yapmak gibi çok çetin bir görevi doğrulukla yerine getirmeyi göze alıyor.»

Ne bir türlü verilmeyen Türk Dil Kurumu ödülü, ne Yeditepe armağanı, ne Halkevi düzenlemeleri. Ben güç yarışmalardan yanayım. En azından birazcık bir spor haktanırlığı sağlayan, kişiyi çabucak şımartıp köpürtmeyen, azıcık bilim dürüstlüğü kazandıran ölçülü çekişmeler. Zaferi güç kazanan Kaptan Scott, kendinden öndeki insana, Amundsen'e saygı duymayı bilir; onun başarısını Norveç kralına bildirmeyi kabullenir. Dönüş yolunda ölse de, bu onurlu görev onun omuzlarındadır.

Bay Günel Altıntaş, ulaştığını sandığı zor yoldan gelseydi, bu kadar güvenip övünmezdi.

ANADOLUNUN YAZILI TAŞLARI

Georg Rohde

II

Yazılı taşlar bize yalnız Roma devlet düzenini değil, o zamanki Anadolu halkını da tanıtıyor. Bâzı soyları kuşaklar boyunca izliyebiliyoruz. Örneğin Galatia asılzadelerinin hanedan soyundan olmakla imparatorluk çağında bile övündüklerini ve Roma dünyasında baş mevkilerde tutunduklarını görüyoruz. Ankaranın İulii Severi adlı bir Galat ailesi çok tanınmıştır, İsadan sonra ikinci yüzyılda Antonin'ler hanedanı ile akrabalık bağları kurup, Roma devlet idaresinde yüksek mevkilere geçerler. İulii Severi'ler Ankarada ne ise, İulii Quadrati ailesi Bergamada, Carminii ailesi de Attuda'da (Nazilli yakınında Hasköy) odur. Bir memlekette oturan kimselerin ve soyların tarihçesini çizmeye yarıyan bu gibi araştırmaları kolaylaştıracak belgelerin ne kadar zengin olduğunu anlamak için Heberdey'in **Tituli Asiae Minoris** adlı yazılı taş dergisinde yayınladığı Termessos taşlarına bakmak yeter. Yalnız yazılı taşlardan uzun bir soylar listesi (secere) çıkarmak mümkün. Burada Anadolunun en ileri gelen soylarının nasıl yavaş yavaş romalılaştıklarını görebiliyoruz. Lykia şehirlerinden Oinoanda'lı (Elmalıya yakın Düğer) bir soyun on iki kuşağını sayan bir yazılı taş kalmıştır. Sayılan kuşakların ilki İsadan önceki doksan ile altmış yılları arasında yaşamış olacak. Beşinci kuşaktan sonra, yâni imparator Claudius zamanında Lykia Roma ili olduktan sonra bu soy Lâtin adları ile anılıyor.

Böylece çokluk yazılı taşlardan faydalanarak tarih

biliminin **Prosopographia** denilen bir kolu meydana gelmiştir. Prosopographia bir sürü isim ve tarihler toplamaktan başka bir işe yaramıyan ukelaca bir oyun sanmak doğru değildir. Nasıl arkeoloji şurda burda bulunan çanak çömlek kırıntıları ile koca kültürlerin varlığını ortaya koyabilirse, prosopographia araştırmalarından da tek tük belgelerle Anadolu uluslarının tarihi aydınlatılabilir.

Elbette ki yazılı taşlarda daha çok tanınmış ailelerin adları geçer, ama kim oldukları bilinmiyen ve herhalde ilerde de bilinmiyecek kimselerin adlarını veren yazılı taşlar da önemsiz değildir. Çünkü yüksek sınıflarda Roma uygarlığının etkisiyle romalılaşma süreci alıp yürüdüğü halde, alt tabakalarda tam tersine bir gelişme görülmekte, Anadolunun Lykia, Phrygia ve daha başka eski ulusları canlanmaktadır. Öyle ki Roma idaresi bu yerli unsurların bütün ayrıntılarıyla yeniden meydana çıkmalarını kolaylaştırmıştır izlenimine varıyoruz. Caracalla zamanında yurttaşlık haklarının Anadolu illerinin hepsine verilmesiyle yazılı taşlarda görülen lâtince adlar da çoğalır. Bu sırada en çok kullanılan lâtin adı Aurelius'tur. Lâtince isimlerin yanında, birçok yerli adlar da göze çarpmakta. Kretschmer'in Yunan dilinin tarihine giriş adlı kitabına bakarsak, Anadolu yazılı taşlarından çıkan adların Anadolu dilleri üzerindeki araştırmalara büyük faydası dokunduğunu anlarız. Burada epey incelenmesi gereken açık bir alan var. Bâzı isimlerin veya isim şekillerinin yayıldığı bölgeyi, bu yayılmanın nedenlerini araştırmak, belli isimlerin belli uluslarla ilgili olduğunu göstermek bugüne kadar kabataslak çizilmiş, ama henüz bütün ayrıntıları ile iyice aydınlanmamış sorunlardır. Malzemeyse gün geçtikçe çoğalmakta ve umulmadık sonuçlar vereceğe benzemektedir.

Coğrafya adları da insan adları kadar önemlidir. Yer adları bazen yüzyıllarca değişmez ve çok eski, tanınmadık ya da az tanınmış dil tabakalarına kadar izlenebilir. Herkes bilir ki Küçük Asya ekleri olarak kabul edilen -nd- ve -ss- ekleri ikinci bin yılda Ege bölgesinde oturanlar

hakkında bilgilerimize belli bir yön vermiştir. Bu alanda da epigrafiden daha çok faydalanılabilir. Bulunan her yeni isim önemsiz bir yerin ismi de olsa, araştırmalara yardım eder. Bu isimlere Roma imparatorluk çağından kalma bir yazılı taşta bulunan bile, çok daha eski bir dil tabakasından kalagelmiş olabilir. Örneğin Ankaranın ilkin imparatorluk çağında karşımıza çıkan phyle (ilçe) adlarına bakalım: on iki phyle'den on birinin adını tanırız; bunlar da iki grupa ayrılabilir ki ilk beşi çok eski dil tabakalarındandır: **Maruragene, Pakalene, Menorizeiton, Hiermenon, Diagezon** (bu isim şüpheli). İmparatorluk zamanında şehir büyüyünce yeni ilçeler katılmış: birincisi Augustus bölgesi anlamına gelen **Sebaste**'dir. Belki yeni araştırmalar ya da eldeki yazılı taşların çözülmesi şimdiye kadar uzak bir geçmişin anlaşılmıyan sözcükleri gibi kulağımıza çalan bu beş ilçe adının anlamını aydınlatır.

İktisat tarihi de yazılı taşlardan faydalanan bir bilim koludur. İmparator Diocletianus'un 301 yılında çıkarttığı azamî fiat listesi dünyaca ün kazanmıştır. Bu belgenin elimize geçen ilk parçaları Eskihisar, yâni Karya bölgesinin Stratonikeia şehrinde ortaya çıkarılmıştır. sonradan tarifenin metni yavaş yavaş tamamlanabilmiştir. Bu denemenin tam bir başarısızlıkla sonuçlandığını öğreniyoruz: azamî fiatları kesinlikle bildirilen mallar konan bütün yasaklara karşın piyasadan kalkıp, kara borsaya düşmüşlerdi. Sonunda bugün de görüldüğü gibi fiatların fırlaması önlenememişti. Bu yüzden yönetmeliği ortadan kaldırmak ve işleri oluruna bırakmak zorunda kalınmış. Buna karşılık, bilgisini gene yazılı taşlardan aldığımız, imparatorluk topraklarının yönetimi çok daha başarılı olmuş. Bu bakımdan Keil ile Premerstein'in ortaya çıkarıp yorumladıkları yazılı taşlar çok önemlidir. Bunlara dayanarak Rostovtzeff'in yazdığı «Roma imparatorluğunda toplum ve iktisat bilgisi» adlı kitabında Anadolu hakkında sayıp dökülen bilgilerin çokluğuna şaşmamak elden gelmez.

Yazılı taşlardan çok faydalanan bir alan daha saya-

lım: din tarihi. Öteden beri biliriz ki Anadolu toprakları dinlere kaynak olmuş, sayısız inançlar doğurmuş bir bölgedir: din tarihi bakımından dünyanın en zengin bölgesi. Din tarihi diye bir bilim kolu kurulmazdan önce bile Anadolunun Hristiyanlığın ilk çağlarında bu kadar önemli bir yer tutmasının nedenleri araştırılmıştı. Anadolunun eski inançlarının gerek Hiristiyanlığın ana öğretilerinde, gerekse Kliseden ayrılan mezheplerde izlerine raslarız. Örneğin **Montanismus**; Anadoluda doğup gelişen bu din kolu besbelli ki Phrygia inançlarıyla sıkı sıkıya bağlıdır. Giderek Montanus'un Hristiyan olmadan önce Kybele veya Apollon'un rahibi olduğunu ileri sürenler vardır. Bu aşırı görüşlerden sakınıp, Montanismus mezhebinin Hristiyan öğretilerinden çıktığı kabul edilse bile, âyinlerde Phrygia kültleriyle bir ilişki göze çarpar.

Anadolunun din ve inanç zenginliğinden edebî eserlerdeki izler az, yazılı taşlardan edinilen bilgilerse çoktur. Bu alanda buluntuların daha da çoğalacağı umulabilir. Yazı kaynaklarında sözü bile geçmiyen birçok tanrıların adlarına taşlar üzerinde raslıyoruz. Bu tanrılar her zaman küçük bir azınlığın tanrıları olmuşlarsa da, çeşitli kültür tabakalarının altında yaşamış ve tutunmuş olmaları Anadolu dininin canlılığını, sağlamlığını gösterir. Roma imparatorluğu zamanında bu gizli akış yeryüzüne çıkmıştır. Eskiden yalnız birkaç bölgede yerleşmiş olan bâzı inançlar bölgesel karakterlerini yitirerek, dinlerini inatla yaymaya çalışan toplulukların çabasıyla yayılmış, tutunmuştur. Epigrafi bu zengin ve yaygın din hayatını aydınlatmak bakımından en başta gelir. Yazılı taşlar olmasaydı, Eskişehir bölgesinde «hosios kai dikaios» (kutsal ve doğru) vasfı ile tapınılan tanrının, adı Yunanca olduğu halde, eski Anadolu tanrılarından biri olduğunu bilmiyecektik, Phrygia tanrısı Zeus Bronton bizim için yalnız bir isim olarak kalacaktı. Günah çıkarma âdetinin de Apollon Lairbenos adlı bir Anadolu tanrısının kültünden alınma olduğunu da öğrenmiyecektik. Adı geçen bu tanrıların çok eski oldukları şuradan da anlaşılıyor ki

bâzılarına çift balta gibi tarihöncesinden kalma semboller eklenmiştir.

Yazı yapıtlarında adı geçen tanrılara gelince, taşlardan alınan bilgiler onların hangi alanlarda yayıldıklarını ve kültür ayrıntılarını bize aydınlatır. Örneğin tanrıça Angdistis'in adı Yunan tarihçisi Pausanias'ta ve Hristiyan ulusu Arnobius'ta geçer. Bu yazarların tanrıça hakkında anlattıkları vahşi ve şaşırtıcı efsane ile onu Anadolunun Ana Tanrıçası ile bir tutardık. Bir zamanlar da Angdistis herhalde Kybele'nin başka bir tipiydi, ama sonraları Angdistis'e tapanların ona ne gözle baktıkları Keil ile Premerstein'in 1911 yılında yaptıkları üçüncü Lydia yolculuğu sırasında buldukları bir yazılı taşla belli olmuştur. Taş Lydia şehri Philadelphia'da özel bir tapı yerinin bağışını onaylıyan bir belgeyi taşımaktadır. Dionysios adlı biri düşünde tanrı sesi duymuş ve bunun üzerine kendi evinde birkaç tanrıya birden bir tapınak yaptırmıya karar vermiş; sözü geçen tanrılar arasında Angdistis evin kutsal bekçisi sayılır. Tapı yerine girenlerinse, yalnız bedenlerini temiz tutmaları değil, vicdanca da tertemiz olmaları istenmektedir. Vicdan temizliğini tanrıça Angdistis kadın, erkek, özgür ya da köle her insana bağışlasın, deniyor. Bu tanrıça tipinin nasıl geliştiği meydanda: önceleri bir tabiat tanrıçası iken, burada ahlâk değerlerinin temsilcisi olarak çıkıyor karşımıza. Böyle bir yazılı taşın bulunmuş olması bilim için büyük bir kazançtır. Ama bununla da kalmadık, son zamanlar Arvallı'da bir, Midas şehrinde on tane yeni Angdistis yazılı taşının bulunması tanrıçaya hangi sınırların içinde tapınıldığını bize bildirmekle bilgi alanımızı daha da genişletti.

Anadolu inançlarının coğrafyasını çizmek ancak epigrafinin yardımıyla başarılabilecek büyük ödevlerden biridir. Anadolu toprağının yeterince incelendiği bir gün bu plânın da gerçekleşeceği umulur.

Bu konuşmada ne olduğunu anlatmıya çalıştığım Anadolu yazılı taşları ne kadar çeşitli ve değerli ise, onlarla uğraşan bilim kolu da o kadar eski ve önemlidir. Anconalı Cyriacus ile başlıyan Anadolu epigrafisi yarım bin yılı dol-

durmuş demektir. Geçirdiği aşamaların bazıları klâsik İlkçağ biliminin büyük aşamaları ile atbaşı gider; örneğin 1555 yılında Busbecq ile Dernschwamm **Monumentum Ancyranum**'u ortaya çıkarmışlardı; 1705'te Tournefort bu anıtın Yunanca metnini, 1709'da İngiliz konsolozu Sherard Eskihisarda Diocletianus'un azamî fiat tarifesini, 1800'de Leake Phrygia dilinde yazılmış ilk taşları, 1838'den sonraki yıllarda Fellows Lykia dil anıtlarını bulmuşlardır. 15, 16, 17 ve 18 nci yüzyılların çalışmaları Boeckh ve haleflerinin çıkardıkları **Corpus Inscriptionum Graecarum** adlı büyük yazılı taş derlemesinin ikinci ve üçüncü ciltlerinde ve Mommsen'in yöneticiliğinde yayınlanan **Corpus Inscriptionum Latinarum**'un üçüncü cildinde toplanmıştır. Boeckh' ün derlemesi en çok sıralama bakımından önemli bir yapıttır. Bir zamanlar koleksiyonlar Yunan-Roma hayatının çeşitli alanlarını canlandırmak amacıyla konulara göre derlenmişti. Boeckh ise çağının tarihe olan eğilimine uyarak coğrafya sırasına göre derleme ve sıralama metodunu benimsemiştir. 1883'ten bu yana hep bu metod kullanılmaktadır.

Bu tarihte **Inscriptiones Graecae** adı ile yayınlanan yeni derlemede Anadolu taşlarına yer verilmediğinden, bunları yayınlama işini Viyana Akademisi üzerine almıştı. Önceleri yalnız Lykia taşlarının toplanıp basılması düşünülüyordu. Sonra Ephesos kazılarında ün kazanan arkeolog Benndorf 1881 de Liechtenstein düküne daha geniş bir çalışma plânı sunmuş, dük de bunun gerçekleştirilebilmesi için önemli bir para ayırmıştı. 1891'de Viyana Akademisi Anadoluda bulunan Yunan, Lâtin ve yerli dillerde yazılı bütün taşların incelenmesi ve basılmasına karar verir, Lichtenstein dükünün de ayırdığı para bilginlerin Anadoluda dolaşmasını sağlar. İnceleme alanına sınır olarak Asya illerinin imparatorluk çağındaki sınırları çizilmişti. Anadolunun güneyinde ve güney batısında bulunan adalar, Suriye ve Ermenistan araştırma alanının dışında kalıyordu. Zaman ve durumun elverişsizliği, birinci dünya savaşı ve Avusturyanın savaştan bitkin halde çıkması Viyana Akademesinin çalışmalarını köstekleminiştir. İlk

plânın uygulanmaya başlanmasından bugüne yarım yüzyıl geçtiği halde, **Tituli Asiae Minoris** adlı koleksyonun ancak dört fasikülü yayınlanabilmiştir. Ancak Viyana Akademesinin çalışmalarını değerlendirmek için yalnız yayınladığı ciltleri göz önüne almak yanlış olur. Bu Akademinin yıllardan beri yaptırdığı hazırlık etüdleri ve topladığı yolculuk raporları bilim dünyasına açılmış zengin bir malzemedir. Hazırlanan çalışma araçları da aynı değerdedir. Çeşitli yazılı taşlar hakkında yapılan her türlü yayınlar fişe alınmış ve basılan her kitabın incelemesi ve eleştirmesi yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda Viyana Fişleri (**Wiener Schedenapparat**) denilen ünlü bir araç koleksyonu meydana gelmiştir. Herhangi bir bilim alanını tekelde toplamak bilim araştırmalarının gelişmesine zararlı olabilir, Viyana Akademesi gibi büyük bir kurumun araç bakımından kendilerinden herhalde üstün olacağını düşünen bilginler bu alana atılmaktan çekinebilirler. Oysa Viyana Akademisinin çalışmaları bu sonucu doğurmamış, tam tersine Anadolu epigrafisi alanında merkezi Viyana olan milletlerarası bir işbirliği kurulabilmiştir. Yazılı taş yayınlayan derlemelerin hemen hemen hepsinde, yazarları ister İngiliz, ister Amerikan, ister Fransız olsun, hep Viyana Akademisinin adına raslanır. Birinci cildi 1928'de yayınlanan altı çiltlik **Monumenta Asiae Minoris Antiqua** adlı koleksyonda da Viyana Akademisinin büyük bir payı vardır. 1881'den beri Amerikalı bilginler de Amerikanın çeşitli bilim kurumlarının hesabına Anadoluyu gezmişlerdir. W. M. Ramsay ve onun yetiştirdiği genç epigrafi bilginleri en başta gelirler. Ramsay'ın yazılı taşlar hakkında yayınladığı etüdler Anadolu epigrafisi için büyük bir değer taşır. Efeste, Milette, Menderes kıyısındaki Manisa'da, Bergama ve Priene'de yapılan kazılar birçok yazılı taşların ortaya çıkmasına yardım etmiştir. Anadolu epigrafisi üstüne yazılmış bütün yazı, etüd, yolculuk raporları ve incelemeleri burada saymamız elbette ki imkânsızdır. Yalnız Louis Robert'in Anadolu yazılı taşları üzerinde yaptığı araştırma ve incelemeleri anmadan geçmek istemiyoruz.

Yüzlerce yıldan beri Anadolu epigrafisi ile uğraşan bu araştırıcılardan sonra Türk bilimine ne kalıyor sorusu belki bu konuşmanın başından beri zihninizi kurcalamaktadır. Yunan-Roma çağına ve Anadolunun o çağdaki tarihine karşı ilgi Türkiyede ancak son yıllarda uyanmıştır. Türkiye bu alandaki milletlerarası çalışmalara ancak bugün katılabilecek durumdadır. Ama önemli bütün işler görülmedi mi? Geç kalmadık mı?

Bu çeşit kuşkular yersizdir. Tersine daha görülmesi gereken işler geniş bir alan kaplamaktadır. Türkiyenin birçok yerleri epigrafi bakımından bugünedek yeterince araştırılmamıştır. Buralardaki yazılı taşları tanıyıp değerlendirmek daha birçok gezileri gerektirir. Ote yandan toplanmış bulunan araç ve belgelerden bilim araştırmaları için faydalanmak herkes gibi Türklerin de hakkıdır. Ama bu iki noktayı şimdilik bırakalım da bu kadar büyük hazinelere sahip olmanın Türkiyeye yüklediği ödevi ele alalım.

İlk işimiz topraklarımızda bulunan yazılı taşları iyice derlemektir. Bilim yoluyla yayınlanan taşlar hangileridir, hangileri bizde kalmış, hangileri dışarıya götürülmüştür, bizde kalanlar nerelerde bulunur bunları hep bilmemiz gerek. Elde bulunan yazılı taşların nerelerde meydana çıkarıldığı da bilinmeli. Ancak bu yoldan yeni bulunan ve bulunacak olan yazılı taşları doğru dürüst derlemek için sağlam bir temel kurulmuş olur. Şimdiye kadar elimizdeki araçlarla, bulunduğu bildirilen bir yazılı taşın yayınlanıp yayınlanmadığı bilmek elden gelmiyordu. Elde bulunan taşları iyice sıraya koyduktan sonradır ki, kaybolmuşları aramıya koyulabiliriz.

İkinci ödevimiz yurdun bâzı yerlerinde yazılı taş müzelerinin kurulması için temel olacak bir plân çizmek ve eldeki yazılı taşların bilimsel görüş ve metodlara göre sıralanmasını sağlamaktır. Sonra gerek yazılı taşların, gerekse tablet ve paraların bir araya getirilip, yurdun çeşitli köşelerindeki depolardan büyük şehirlere taşımak doğru olur. Yazılı taşlar iyice sıralandıktan sonra, katalogları yapılmalıdır. Bu kataloglar yalnız bir liste değil,

bilimsel araştırmalar için gerekli bilgileri verecek nitelikte olmalıdır; herşeyden önce yazılı taşın nerede meydana çıkarıldığı ve hangi eserde yayınlandığını bildirmek gerekir. Katalog işinden başka da yeni bulunan yazılı taşlar hakkında çok vakit geçmeden raporlar verilmelidir.

Bugünkü koşullar içinde bu işler ancak bir merkezden görülebilir. Bu merkez şimdilik Millî Eğitim Bakanlığının Antikiteler ve Müzeler Direktörlüğüdür. Ancak bir idare merkezinin bilimsel bir enstitü haline gelmesi güçtür, bundan dolayıdır ki bir de bilim merkezi kurulmalıdır. Epigrafi çalışmaları ancak bir plân çerçevesinde ve iyice sınırlanmış bir alan içerisinde verimli olabilir; bu koşullarla kişisel çalışmaların da değeri yükselir. Sözü geçen merkezde her türlü yardım ve araştırma araçları bulundurulmalıdır. Türkiye Hükûmetinin sahip olduğu yazılı taşlar hakkında bilgi verebilmek için bütün malzemenin bir araya getirilmesi gerektir. Önemli bütün yazılı taşların stampajlarını toplamak da faydalı olur. Böyle bir merkezin kurulması için Türk Tarih Kurumu ile Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Eski Tarih, Coğrafya ve Klâsik Filoloji Enstitüleri arasında sıkı bir işbirliğinin kurulması faydalı olur. Bu enstitülerin üyelerinden katışık bir heyet epigrafi araştırmalarında önayak olabilir.

Aynı zamanda Ankarada taşra koleksyonlarına temel ve örnek olacak bir yazılı taş müzesi kurmak da iyi olur. Bu projeleri uygulamak zamanı gelmiştir. Uygun yerlerde bulundurulmadıkları için eldeki yazılı taşların zarar görmelerinden de korkulur. Öte yandan da bu işlerin başlanmasına yardım edebilecek kimseler bulunduğu gibi, birkaç yıl sonra daha geniş ölçüde çalışabilecek bilirkişiler de yetiştirilmektedir.

Çeviren : **Azra Erhat**

TWİSTLER,. TÜRKÜLER...

Nursen Karas

Adieu.. Adieu.. Öylesine yanık öylesine içten söylüyordu ki Fransız şarkıcısı, enikonu etkilenmiştim. Az kaldı «Adieu» üzerine bir şiir diziverecektim. Tüm «Hoşçakallar acıklı sevdiğim, bağışla beni senden ayrılamıyacağım.. Gibi sözcükler dolandı kafamda.

Adieu'lü şarkı bitince bir ça-ça başladı. Bilmem, birşey ça-ça.. Çevremde bir kaynaşmadır oldu; çayını tabağını kenara koyan, yalana yutkuna ortaya fırladı. Ardından bir tepinme.. Ama nasıl tepinme.. Herbirine büyük para çıkmış da kutluyorlar sanırsınız. Adieu'ler, hoşçakallar silikleşiverdi..

Böylesine eğlenebilmek için, eğlenişlerini titizlikle izlediğimiz milletler kadar çalışıp çalışmadığımızı düşündüm. Bir parça boyunca yitirilen enerjinin, kaçta kaçının bir günlük verimli çalışmaya ayrılabildiğini düşündüm.

Ritmin etkisiyle olacak ben de gevşiyordum. Eğlenmeleri gerekli idi, değil mi ki bu evrenin içinde bir kez var olmuşlar... Çalışmasalar da kendilerince yaşamanın tadına varmak hakları sayılır. Almanca ça-ça'dan sonra İngilizce Twist başladı. Deniz tutmuş ya da fazla içmişçesine sallanmalar, eğilip bükülmeler.. Serilip derilmeler. Eh.. Bu da moda, n'aparsınız hakları dedik bir kez. Derken bir İtalyanca.. Ben de şaşırdım, yeniden karamsar düşüncelere daldım.

Hiç mi Türkçesi olmazdı bu ça-ça'ların.. (Sanay) ın bestesi düdüklü, ıslıklı, güzelim «Maç Twist» nasıl olmuş.. Nedenlerini aradım kendi kendime, müziğimizin ölü devrinin. Bu, uzun, karşılığı hayli yüklü bir soru. Söz sahibi

kişilerimiz ne derler bilmem ya; açımdan görebildiğime göre, bir yönden hazırcılığa alışmışız, diğer yönden yaratıcı kıtlığındayız.

Hazırcılığımızı kınayarak bir kenara koyalım; yaratıcı kıtlığı da gerçek.. Kaybolan, eriyip silinen değerlerimiz var demek ki.. Değerlerimiz yok değil; çok, çok değerli çocuğumuz var ya, onları bilemiyoruz, göremiyoruz. Ya da anca kendini kurtaranları eğitip yetiştirebiliyoruz. Kalanı arada gidiyor. Herkes gibi biri olarak geliyor, yaşıyor, gidiyor. İlköğretim konusunun daha çözümlenemediği bir ülkede bu dediklerim olağan sayılır. Sayılır sayılmasına da, deli gönül istemekten duramıyor; şimdiden sonra olsun değerlerimizin yollarına biraz ışık... Yine de bizler için, onların eserlerinde kendimizi yaşatabilmemiz, kendi Türkü-Ça ça'larımızla benliğimizi duyarak tepinebilmemiz için. Yüzyıllardır soluk alıp veren koşmaların; buram buram yayla, çiçek, pınarbaşı kokan türkülerin anası ANADOLU, ne ça-ça'lar verebilir.. Alabilene, duyabilene..

o

TEZEK

Ziya Ünsel

Doğubeyazıta gelmeden tezeğin sadece adını duyardım. Burada tezekle hal hamur oldum. Tezeği iyice öğrendim. Meğerse ne kadar önemli nesneymiş bu.

Tezek bu bölgenin başlıca yakıtı. Kuru yakıt. Dağlarında, değil ağaç, ot bitmiyen yerde ne bulup yakacaksın. Tutmuşlar, davarın kara leblebilerinden yakacak yapmışlar. Adına da «tezek» demişler. Kelimenin nereden gelmiş olduğunu aradım-taradım bulamadım. Bunu dilcilere bırakalım da biz tezeğimize bakalım.

Taş kömüre «karaelmas» demişler. Zonguldak motorlusunun adı. Ankara Garında kalkış saatlerine yakın bü-

yük bir kendini beyenmişlikle okutur adını gelene-geçene. Tezeğe ne desek bilmem ki...

Kötü insanlara kozalak, kaşalot, meşe odunu, kereste, tavşan pisliği dedikleri halde tezek dediklerini hiç duymadım. Tezeğin halkımız arasında da öyle fena bir ünü yok. Öyleyse ona elmastan da değerli bir şeyin adını verebiliriz.

Doğubeyazıtta tezekten konu açtıkları zaman Hacı Bekirin lokumunu söyleşir gibi söyleşirler. «Bizim tezekler çıra gibi yanıyor. Bizimkiler tepeleme kokusuz kor kesiliyor.» diye ballandıra ballandıra anlatılır uzun kış geceleri aile toplantılarında, kadınların «gün» lerinde. Neden, nasıl yapıldığı hatıra bile gelmez.

Zaten tezek de sanısına kapıldığınız gibi öyle kötü bir şey değil ki. Çarşıya gidip merkep yükleriyle alıyorsunuz. Övüne övüne getirip evinizin önüne yıktırıyorsunuz. Ellerinize alıp zevkle kırıyor, sobaya yerleştiriyorsunuz. Sonra yakıp başına geçiyor, keyifli keyifli ısınıyorsunuz. Artık sizden mutlu kişi yoktur. Önceleri hafiften bir tezek kokusu. Kendine özgü bir koku. Duyulma olur zamanla. İnsan nelere alışmıyor ki...

İşitmişsinizdir: Almanlar kanalizasyonlarını sabun fabrikalarına akıtır, yağlarından en pahalı tuvalet sabunları yaparlarmış. Dünya güzelleri güzelliklerini bu sabunlara borçlu imişler. Keçilerin, koyunların, kocabaşın, sarıkızın gide gide döktükleri o kara zeytinler, o altın işaretler de tezek oldular mı almanların kanalizasyon sabunları kadar değişmiş olurlar. Tezek de o sabunlar gibi temiz, o sabunlar kadar faydalı ve değerlidir. Hele, kok kömürünü ömründe görmemiş, meşe odununu ancak hayalinde tasarlamış olan Doğubeyazıt insanı için.

Altın yumurtlıyan kazlar varmış. Ben de bizim davarları onlara benzetirim. O masaldır, bizimki gerçek. Ve çocuklar bütün gün hayvanların peşindedirler. Toplar dağarcıklarına bu hayvan artıklarını. Sen alacaksın, ben alacağım diye kavga - döğüş birbirlerine girerler sokaklarda.

Çok gezen çok bilirmiş. Beyazıta giden de tezeği çok

bilir. İçlerinde tezekname yazanlar bile olmuştur. Tezek için name de yazılır hani. Tezek yapımevleri vardır. Keçi ve koyun tezekleri üstün kalitedir. İnek ve öküzünkiler pek o kadar makbul tutulmaz. Vita karıştırılmış tereyağlar gibi toprak karıştırılmış hileli tezekler de vardır. Bizim tezek mütahidimiz vardı. Tezekleri kamyonlarla getirir, tınazlar gibi yığardı koca meydanlara. Saç sobaları doldurup bir ucundan gazete kâğıtlarıyle tutuştururduk. Bir süre gürül gürül yanar, çevremizi azıcık ısıtır gibi olurdu. Fakat ondan sonra bitiverirdi ısıtması. Sobanın kapağını açar bakardık. Tezekler içerde bir kül ve toprak yığını halinde durup dururlardı. O zaman yataklarımıza girerdik ısınmak için.

Tezekleri merkep yükleriyle tezek pazarına getirip satarlar. Sobalarda, kuzinalarda, fırınlarda, hamamlarda, lokantaların ocaklarında yakılan hep odur. Hattâ - size biraz garip gelecek ama - ıskaralar bile tezekte pişirilmektedir. Hele tezek pirzolasına doyum olmaz. Doğubeyazıda geldiğimiz ilk günlerdeydi. Pirzolanın da tezekte piştiğini bilmiyorduk. Garsona pirzola ısmarladık. Biraz sonra getirdi. Yerken pirzola kokusu yerine tuhaf başka bir koku... Sorduk: tezek kokusu, demez mi... Lorel-Hardi'nin ipten pişirdikleri makarnayı suratlarını bin türlü komik hallere sokarak yemeleri gibi biz de tezekli pirzolayı öyle bin türlü zahmetle yedik.

Doğumuzda tezeğin geniş olçüde yakacak olarak kullanılması elbetteki tarım alanındaki verimin azalmasına sebep olmaktadır. Onun için doğu bölgemizde yakacak problemini halletmek, halkımıza ucuz linyit sobaları, ucuz linyit kömürü dağıtarak onları tezek yerine linyit yakmağa alıştırmak gerekir. Böylelikle hayvan gübresi tarlalara atılacak, ürünlerimiz de daha çok olacaktır.

Doğubeyazıtta toprak damların kerpiç duvarları yaz boyunca tezek kurutma yeridir. Yakup Kadri Yaban romanında köy evlerinin duvarlarına yapıştırılmış tezekleri Abdülhamid paşalarının nişanlarına benzetir.

Tezek sadece Doğubeyazıtın değil Orta Anadolu köylüsünün de en önemli varlığı. Tezeğin hikâyesi yılan hikâyesi gibi uzar gider. İyisi mi onu burada keselim.

ÇOCUKTAKİ BAHÇE

gelişmekte olan bir uzun öyküden parçalar

Feyyaz Kayacan

Şakası ötesi yok. Ölüyoruz artık. Öyle dediler. Kim dedi? Bilmiyorum. Bir sesler. Buz tutmuş güler yüzlü suratlıkların ardındaki sesler. Gerçekte belki ses mes de yok, yanıbaşımda. Bunlar belki yutkunan gözlerimin uydurmaları. Ama var gene, bir şeyler var, birileri var. Örneğin minareler, kiliseler, budalar, zeuslar, ve sonra yeniliklerin kuyruğunu eskilerde yakalayan bayların başıma belâ ettikleri kuetzokatl'lar, öyle dili düğümleyen tanrılar, ve sonra hiyeroglifili tanrılar. Sizin anlıyacağınız, bütün sonsuz mutluluklara ulaştırıcı, kasılmış erinçlerin bütün dizginlerini devşirmiş yalvaçlar gelmiş çevreme kakılmış hep. Hiyerogliflinin biri diyor ki ben diyor bu adam öldükten sonra ben onu başka kılıklarla donatarak yenibaştan yeryüzüne yollıyacağım, örneğin Büyük İskenderin ünlü atının nallarını parlatan adam kılığında. Bir patırdı kopuyor işte orada. Zeusun ulusal damarı tutuyor, Hiyerogliflinin üstüne yürüyor, ulan sana ne diyor Büyük İskenderden. O bizdendi... bizdendi.. dendi... dendi.. Buda köşede gülüyor. Sesi bin parça olmuş bir taşbebek olaraktan. Saysam mı onları? Yanımdakileri, yanımda olduklarını sandıklarım değil. Usumda kalanları. Resimli gözlüklerde görmüş olduklarımı. Onları diyorum işte. Alfabe sırasına göre hem de.

Kendimi bir sınavdan geçirmek için değil. Canım sıkılıyor da ondan. Bu söz de yersiz ya biraz. Bir tutam can kalmış elimde yahut neremdeyse işte. Onunla da sıkıntı çekilir mi? Çekilir hem de nasıl. Can darlığında insan sı-

ğınacak, havlayan anılar sürüsünden kaçıp saklanacak bir köşe olsun bulamıyor. İnsan böyle anlarda ölümden çok, can sıkıntısından korkuyor. Tıka basa biriken, şişen bir şey. Bir köpük. Ve köpüğün içinde siz. Meşinden bir köpük. Son soluğum burnumun ucunda sümük gibi sallanıyor gibime geliyor.

Ne diyordum? Saysam mı onları? Yanımda bekleyen tanrılara, put, kule, mum, totem motem kesilerekten bekleyen tanrılara bir çatsam mı ne diye getirmediniz ötekilerini de diye. Ama bunlar da yetmez değil. Beğen beğendiğini. Yeteri kadarı doluşmuş nasıl olsa içeri. İlkelikleriyle, uygarlıklarıyla. Sen beğenmesen onlar beğenecek seni gerçekte. Onlardan biri ötekilerden daha çabuk gözüne koyacak seni. Bilmek isterdim doğrusu. Hangisi, sırası geldiğinde, ilk üstüme çullanacak. Bilebilecek miyim? Orası belli değil. Hoş olurdu ama bilmek. Kişinin yakarmalarına, dize gelmelerine, başını kutsal taşlara vurmalarına buncadır alışmış, seni daha çekirdekten kendi aracı bilmiş olan bir tanrıyı apıştırıp bırakmak, salt ona oyun olsun, diye inanmadığın bir başka tanrının sırtında şu yeryüzünden ayrılmak; güzel bir oyun olur yâni bunu becerebilmek.

Gerçekten bu türlü böbürlenmeler çocuksuluğa kaçıyor. Başarı senin olmıyacak çünkü. Öteki tanrının el pençe çabukluğuna bağlı. Şimdilik ben kendimi en çok ve en yerinde olarak, bir cizlavet lâstiğine benzetiyorum. Hani şu gezetelerde eskiden - şimdi de çıkıyor mu bilmiyorum - ilânlarda görülen cizlavet lâstikleri yok mu onlar işte. Arslanların dişlerine geçirip bir türlü koparamadıkları. Şimdilik bir sürü tanrı yeleli gözlerinin dişlerini dikmişler etime. Hangisi koparırsa boğazında kalayım. En çok onu istiyorum. Ne diye bir koz eklentisi olayım bir tanrının elinde? Neden bir tanrının gelirini arttırıcı bir araç katına düşürüleyim? Yürüdüğüm yol neden benimle bitmesin? Son soluğumu elimden aldıkları yetmiyormuş gibi son adımımı da keselerine düşürmek istiyorlar. Ölürsem - ki öleceğim - alnımın teriyle öleceğim. Alnımın gerisinde sapık bir us yatsa bile. Ben bir delinin

biriyim. Orasını biliyorum. Bir yerinde açık vermemek için, leş kargası gibi açıklarımı tanrılar, çelikten buyrultular, turfanda bayraklar adına gözetleyenlere yem olmamak için delirdim.

Yaa işte öyle yaptım ben.

Bir odadayım. Bir odada ölüyorum galiba. İçeri insanlar giriyor galiba. Döşeme tahtalarından birinin çivileri çürümüş olacak. Tahta yatağımın altından geçiyor galiba. Bir ucuna bastıklarında yatağım sarsılıyor. Tanrılardan biri gözümün içine bakıyor sinsi sinsi. Olur dememi bekliyor. Olur desem gidip çekiçler çivilerle dönecek, senin rahatını en çok benim düşünen diyerekten tahtayı yeniden çivileyecek, sonra beni borçlu durumuna düşürecek, derken iç edecek. Yoo öyle yağma yok.

Bir şey daha var. Yanlış mı doğru mu bilmiyorum. Tanrılıklarını, gizlemek istiyorlar. Bildiklerimin kılığına, giysilerine bürünmüşler. Kimi annem kılığında, kimi amcam. Kimi Kelâm Beyi giyinip gelmiş kimi Löklök Babayı. Hiyeroglifli Tanrı, daha uygun düşsün diye, yavruları oturakta boğuldu diye herkesi hak adına ısıran, geceleri bahçede, damın saçaklarından, tüyleri diken diken dikilerek bağıran kediyi, korkunç kediyi seçmiş. Kedi olarak karşımda. - Kedi ilkin evin karşısındaki kunduracı, ilk önce Ermeni ve sonra topal kunduracının kedisiydi. Sonra ondan kaçıp bize geldiydi. Bizimkiler ona Hortlakyan derlerdi. Ben ona bir başka ad takmıştım. Ben miydim yoksa ablam mı? Bilemiyeceğim. İkinci adı Gortilyon'du.-
İşte böyle numaralara baş vuruyorlar. Ama yutar mıyım ben? Düşer miyim hiç öyle oyunlara?

Bir tuhaf görüyorum herşeyi. Görüyor muyum yoksa yalnız imgeliyor muyum orası da başka. Ama bir şeyler var gene de gözümün önünde ya da içinde. Bir hasır iskemle. İskemlenin ardında bir dalgalanan beyazlık. O da perde olacak. Perde olduğuna göre bir pencerenin bulunması gerek. Pencereden içeri bir esintinin girmesi de. Esintiyi duyamıyorum. Pencereyi göremiyorum. Esintiyi duysam, kurşun gibi çökecek üstüme. Öylesine iğretileş-

mişim ki. Her yanım püf... Pencereyi neden göremiyorum. Görmek istemediğim için mi?

Belki de. Hiç olmazsa bu türlü ufak tefek kolaylıklar elden gitmemiş daha. Bu bir özgürlük hiç olmazsa bir yerinde. Herşeye birden karşı koymaya, dayanmağa olanak yok. Yanımdaki ilksizlik, sonsuzluk uzmanları var. Onları habire düşünürken pencereyi de öyle aynı zamanda düşünemiyorum. Çok geliyor. Seçim yapmak gerek. Pencereyi daha sonra düşünürüm. Kim bilir kimler neler girecek ordan içeri, içime. Her şeyi sıraya sokmak istiyorum. Yâni bir bakıma çeki düzenli bir allakbullaklık. Şimdilik pencere yok diyorum.

Bir de masa ilişiyor gözüme. Kalın, kırmızı kadifeden bir örtü üstünde. Ortasında kapkara, kapkarga bir el. Bronzdan. Parmaklar bitişik ama bir şeyin üstüne kapanacağa benziyor. Eski bir korkuya benzer bir duygu düşüyor içime. Bütün bu gördüklerim, odama başka günlerden, başka yerlerden devşirilmiş bir toplam mı?

Elin çekirge gibi hoplamağa başlamasından korkuyorum. Ve yabancı gelmeyen bir korku.

Odamın, daha bakarken, daha bakışlarım bir nokta üstünde durulmadan bir yerlerden hemencecik aktardığı bir başka duvarda, koskoca bir çini tabağı görüyorum. Tabağın, duvara asılı tabağın içinde bir ejderha kıvranıyor. Küçük, insanı korkutmayan, tiksindiren bir ejderha. Bir böceğe benziyor. Duvarda ve masada geçmişin böcekleri.

Bir tuhaf görüyorum herşeyi. Bazılarda yaklaşıyorlar, burnumun dibine dek. Bâzılarda uzaklaşıyorlar, çil yavrusu gibi odanın dört bir köşesine dağılıyorlar, sonra gelgitleniyorlar.

Bazılarda karşı duvardaki çini tabağın - onun üstünde daha çok duruyorum, çünkü tam önümde olduğundan ona bakmak daha kolay oluyor, ötekiler köşe bucakta kalıyor, başımı şöyle az buçuk sağa ya da sola çevirmek saatleri kemiriyor, - dalgalanmağa, titremeğe başlıyor. Bazılarda gene kenarlarından başlıyarak, bir camgöbeği gölgesi düşüyor içine. Tabak yeşil bir saydamlığa dalıyor,

kıyıları eriyor. Duvarda denizler gezinmekte. Sonra herşeyi, yâni tabağı, korlanan bir yaz gününde yerden fışkıran bunaltıcı buğunun arkasındaymış gibi görüyorum. Oysa ben buz gibiyim.

Ara sıra biri giriyor odama. Elinde bir sarkık, bir yumuşak beyazlık. Ne o? Tülbentimsi bir şey olacak. Yüzüm terliyor olacak. Şakaklarım, alnım. Başka neden geçiriyorlar o beyazlığı yüzümün üstünden. Nasıl terliyorum ama? İnsanın terlemesi için, bir yere dek teninin uyanık olması gerek. Ne ki hiç bir kıprantı duyamıyorum içimde. Her yanım, buz. Belki de bir buz parçası gibi erimekteyim. Tülbent gene yüzümde dolaşıyor. Keçemsi sesler çıkarıyor kulağımın dibinde. Bu da yabancı bir şey. Buz kesilen bir ten, sesleri nasıl büyütebilir bunca? Bu oşarma yoksa sessizliğin yoğunlaşması mı?

Ölümün, daha doğrusu ölümümün boynu büküklüğünü şimdiden gözümün önüne getirmek istiyorum. Bir alışkanlığı şimdiden depreştirmek için. Ne olur ne olmaz. Açık vermemek gerek. Ölümde acemelik yok. Daha ilk adımıyla kişi ustası oluyor soluksuzluğun.

Çenemi bağlıyacaklar. İlk onu yapacaklar. Öldüğümü bilmiyenler dişimin ağrıdığını sanacak belki de.

Şimdi eğilseniz üstüme, son soluğumun telinde sendeleyen gözlerimin içine baksanız ne göreceksiniz? Bir hıçkırık tuttu beni. Öyle gibime geliyor. Her hıçkırıkta gözümün içindeki oda, odanın içindekiler, yâni başımı kıpırdatmadan görebildiklerim, yerinden oynuyor, yıkılıyor, sonra yeni baştan eski yerine oturuyor.

Güneşi sömürenlerden biri karşıma dikilmiş. Belki de gerçekte karşımda değil. Belki ben onu bir başka yerde, bir başka zaman görmüştüm. Belki onun anısı, şimdi önümde duran. Bağırıp duruyor, söylevler çekiyor mutluluğun kürsüsünden. Bir şeyler söylüyor, öylesine çok şey var ki yeryüzünde insanlarca paylaşılabilecek, diyor, öylesine çok şey var ki insanları birbirine bağlıyan, bitiştiren; birimizin elinden gelen ötekinin elinde birikir. Mutlulukların pazarında dolaşan o sese, ölümüme de bitişik misin diyeceğim geldi, biraz afallasın diye. Bağırmasa ya

öyle. Kulağımın zarını patlatacak. Sağır olacağım. Ne yandan buyur edecek ölüm duyamıyacağım. Duymam gerek oysa. O yanımı sırıtkan kemiklerle donatmam gerek. ne diyordum ne diyordum ne ne ne ben dur dur dur... oda ortasından çatlıyacak gibi, kulaklarımda yuvarlak bir uğultu. Gözlerim yuvalarından fırlıyor, başımın çevresinde dönüp duruyor. Masa da, iskemle de yatak da dönüyor. Gözlerim, ya bunlardan birine çarparsa... Birdenbire kendime geliyorum. Bir ameliyattan son hızla ayılırcasına. Gözlerim ok gibi yuvalarına saplanıyor. Masa, iskemle, yuvarlak tabak yerli yerinde gene. Ama onlarda da hızlarını yitirmemiş bir görünüş var.

Şimdi uğultulu bir düzlükteyim. Bu düzlükte bir döşeme tahtası yüzüyor gibi. Çocukluk odamın kalıntılarından biri daha. Tahtanın duvara yakın bir yerinde bir delik vardı. Bir gün bütün oyuncaklarımı o delikten içeri atmıştım. Iri oyuncakları kırıp parçalamıştım, deliğe, karanlığa, uzaklığa sığdırmak için. O zaman bunu ne diye yaptımdı bilmiyordum. Şimdi ancak şimdi, yeryüzünün kerevetinde yatarken anlıyorum. Bir yerinde - bir yerinde değil, her yerde, her soluk başında bu oyuncaklar bana eğemenliklerini yüklemeğe çalışıyorlardı. Hep onlarla oynayım istiyorlardı. Onların aracı olmuştum. Ben oysa olanca gücümle ağaçlara göz kulak olmak istiyordum? Bu isteğim, yıllar geçtikten, yıllarımın tutarı devrilmeğe yüz tuttuktan sonra, şu sidikli döşekte bilincime işliyor.

Şimdi dışarsını düşüneceğim. Dışarda ne var? Şu sıra. Bir ağaç duruyor mu penceremin önünde? Can çekişlerime bakaraktan yapraklarını döküyor mu? O son yaprağını yitirdiğinde ben de son soluğumdan kopmuş mu olacağım? Öyle mi gerçekte? Hiç de sanmıyorum. Sanmadığım şeyleri ne diye düşünüyorum öyleyse, ne diye boş yere düşüncelerimi tüketiyorum? Sonra öyle şey olur mu? Öyle bir birlik, bir denge? Ağaçla şimdiye dek bir alış verişim oldu mu ki? Salt bir kez tepesine çıktıydım. Onu da ne zaman yaptım bilemiyorum. Canım sıkılmıştı galiba. Birisine ya da bir şeye kızmış olacaktım. Yerden, yeryüzlülerden, tuğla suratlılardan, koskoca bah-

çeyi yalanlayan duvarlardan bıkmıştım. Onun için çıkmıştım ağacın tepesine. Başka görülere doğru boşalmak üzere.

Ne ki boşalımın kendisini beğenmiştim. Başka görülere saplanacağım yerde bomboşlanmıştım. Tüm görülerden kuşkulanıyordum. En güzel güneşin eşanlam duvarları çıkıyor ergeç. Dediğim gibi ben bomboşlanmıştım. Tüy gibiydim. Tüyden de azdım. Kendimi tartamıyacak kertede. Bu çok hoşuma gitmişti benim. Gülmüştüm. Ağacın en üst dalına, iplikten ince dalına sarılıp öpmüştüm. Ağacı alkışlamıştım. Artık senli benli olalım demiştim. Benim görmediklerimi sen de hiç görme demiştim. Ben senin dalına ilkyazın suları gibi eriştim. Senli benli olalım.

Ağaç ses çıkarmamıştı. Ben buna ilkin kızmadımdı. Kızamazdım da. Ağaçla arkadaşlığa lüpten konulur mu hiç O kadarcığını anlıyordum. Ağacı benden yana çekmenin yollarını aramam, gerçekte onun suyu değilmişim gibi davranmam, yalan söyleyerekten onun suyuna gitmem gerekiyordu. O kadarcığını anlıyordum. İlkin eğlendirmeğe başladım. Ağaca masallar, öyküler söyledim. Bir ağacın sevebileceği, anlıyabileceği masallar, öyküler. Ve bunları kuş diliyle anlatıyordum. Söylemesi bu yüzden iki üç kat uzuyordu. Ama gene de insanların taşa benzer sözlerinden daha güzellerini buluyordum. Bir bülbül gibiydim. Ağaç gene ses etmiyordu. Olabilir dedim. Bülbülden belki de hoşlanmıyor. Sonra bir bir öteki bütün kuşları denedim. Boş yere. Oralı olmuyordu. Işte orda kızdım. Korkunç kargalaştım. Göz oyucu bir sesle, ötüşler, konuşmalar çıkardım içimden. Sen bekle biraz, dedim, bak nasıl patlatacağım yapraklarının teker teker ödünü.

Korkmadı benden. Orada zıngadak bir sonuç kondu kafama. Bu beni ne seviyordu ne de benden korktuğu vardı. Böyle bir şey olur muydu hiç? Ne biçim bir ilinti kurabilirdim ben onunla artık bundan sonra? Neme yarardı ki onu öyle orda bırakmak? Olmasaydı daha iyi olurdu. O orada yükseldikçe erincim kaçacaktı. Dallarının çağırısını duyacaktım. Bir yandan da bilecektim çağrının ger-

çekte ondan gelmediğini, kendi kendime uydurduğumu. Sonra şey vardı daha... Kim bilir ben başımı çevirdiğimde, pencereden ayrıldığımda, benim yüzüme kapadığı kapıların tümünü kimbilir kaç kuşa açacaktı. Ama şimdi şunları düşünüyorum: Gelir miydi kuşlar ağaç çağırsa bile? Bu bahçede, bu evin içinde her şey taş kesiliyordu. İçin için kasılan, bu kasılmanın gerginliği içinde ortasından çatlayan, taşlar.

Delilik ya da çocukluk işte. Bir başka kez, ağacı eve çağırdımdı. Gel bizde otur dedimdi. «Belli olmaz, giderek alışırsın bana, sevebilirsin de» gibilerden. Ama gerçekte, elimin gözümün altında bulundurmak için. Böyle gözetlemek daha kolay olacaktı. Gelgelelim bir arsızlığı tuttu ağacın. Çoğaldıkça çoğaldı. Yatak odama el koydu. Bütün sığındığım öteki odalara dadandı. Izime düştü. Evde o-oturacak yer kalmamıştı bana. Öyle geliyordu bana. Kimse bunu göremiyordu. Kimse yardımıma koşmuyordu. Ağacın bütün odalara el koyduğunu göremiyorlardı. Kovuyordum ağacı gitmiyordu.

Sen bana el süremezsin, beni büyükbaban diktiydi, bizi hep büyükbaban diktiydi, diyordu ağaç. İçeri girmeyen öteki ağaçlarda ses birliği, ağız birliği ederekten «bizi büyükbaban dikti» diyerekten hışırdayıp duruyorlardı. Büyükbabamın, oturma odasında, bronzdan bir heykeli vardı. Odayı karartan heykelin başında yapraklar döneniyordu.

Büyükbabam bu ağaçları, nicedir yattığı toprakların altından mı kışkırtıyordu yoksa? Ne zaman çürüyecekti sesinin kemikleri? Oysa o tâ uzaklarda Kuşdilinin oralardaki bir gömütlükte yatıyor. Bahçenin yolunu nasıl bulmuş? Bahçenin altında geçitler olacaktı. Bahçenin altdokusu hep bu geçitlerden kuruluydu. Geçitler de büyükbabamın sesi köstebekçesine dolaşıyordu. Bana öyle geliyordu. Ben öyle bellemiştim bahçenin alt katını.

İçeri birisi daha girdi. Yüzüm tülbentle bir kez daha silindi. Yaprak hışırtıları içinde. Yüzümde şimdi bir el geziniyor. Kara, soğuk, kabuklu bir el. Tenim daha bir tersyüz oluyor.

Buncadır içimden söküp atmağa çalıştığım çocukluğum gene karşımda bütün korkunç donatımıyla. Ölüm, çocukluğumu, bahçeyi, ağaçları, ağaçların büyükbabam adına nöbetçiliğini yaptığı kocaman evi bana yenibaştan en küçük ayrıntılarına dek yaşatan, bir büyülteç gibi içimde birikip duruyor.

Ezilen çocuk bir yerinde cehennem uzmanı. Ölmek, benim için, bahçenin yeni baştan diline düşmek olacak.

Sizin danışıklı şiirlerinizde, ağaçlar çocukların beşiğini sallayadursun, içimde bana yer bırakmayan dikenli bahçede Erol diye buruşuk yüzlü bir çocuk yosunlu gözlerini açıyor, gözleri kanıma, etime karışıyor.

o

BİZE GÖNDERİLEN ESERLER

- o **Kaz Baba:** Marcel Aymé. Çeviren: Tahsin Yücel. İkinci Basılış, Varlık Yayınları, Çocuk Klâsikleri: 21, İstanbul 1964, 1 lira.
- o **Yedi Kargalar:** Ludwig Bechstein. Çeviren: Kemal Kaya, Varlık Yayınları, Çocuk Klâsikleri, İkinci basılış, İstanbul 1964, 1 lira.
- o **Gizli Ordu:** Brendan Behan. Çeviren: Güner Sümer, İzlem Yayınları: 11, İstanbul 1964, 89 sayfa, 3 lira.
- o **Pyrrhus ile Cineas:** Simone de Beauvoir. Çeviren: Asım Bezirci, **de** Yayınları, Eleştiri Kitapları: 9, İstanbul 1964, 4 lira.
- o **Zavallı Aubrey** (Oyun): George Kelley, Çeviren: Mehmet Fuat, **de** Yayınları, Tiyatro Kitapları: 18, İstanbul 1964, 2 lira.
- o **Üç Anadolu** (Şiirler): Ercümend Behzad, Yeditepe Yayınları: 135, İstanbul 1964, 300 kuruş.
- o **Beş Akşam** (Şiirler): Yeditepe Yayınları: 136, İstanbul 1964, 200 Kuruş.

ÖYKÜ

Günel altıntaş

Oda Mozart'ın doldurduğu Öğle sıcağına gerinen koltuklar, duvarlar Duvarlardaki sırtı dönük, içine kapalı kitaplar Resim Yine o resim Yuvarlak, genç, düzgün bir yüzün üstüne özenle yerleştirilmiş fes Püsküllü fes Püskül Göz acısı İncecik ipliklerle yan tarafta Karamış, kenetlenmiş Ön duvar Baktığım her yer olan Arkasının, duvarın görünmemesi daraltıyor çevremi Gözlerimi iyice yığıyorum püsküle İyice kararıyor Daha Daha kararıyor Kapıyorum gözlerimi bir süre Duvara bakmak geçiyor içimden; art duvara Duvara bakarak çevremi değiştirmek Açıyorum gözlerimi Püsküle doğru Duvara bakıyormuş gibi püsküle doğru İncecik iplikler ayrışıyor; duvardan çıkan ışınlar, püskülün iplikleri arasından geçerek, gözümde bir pütürü belirliyor Püskülün arkasında İşte tam orada Seyrek yapraklı bir gündüz ağacının altı gibi yarı gölgeli Oldukça belirgin Püsküle bakıyorum bir daha; yitiyor pütür Duvara bakıyorum: pütür

Püskül, pütür, püskül, pütür, püskül İkili bir bağımlılık Sıkılıyorum Değiştirmek; püskülsüz, pütürsüz yaşamak Kalkıyorum Çerçeveyi ters asıyorum Başaşağı Yan gelmiş bir saksı oluyor Üzerinde bir yuvarlak Surat değil o Değil Değil Pütür de görünmüyor artık Püskülün uçları yukarıya doğru Özgün bir çiçek, diyorum; çiçekliyorum çevreyi

Balkona çıkıyorum Öğle sıcağının, yaz güneşinin rezil ettiği sokak Gencecik ağaçların bırakılmışlığı Oynaşan kahraman çocuklar Güneşe karşın yaşıyan Evinin önüne, merdiven taşlarına oturmuş içlerinden biri Yüzü-

nün yuvarlaklığı canımı sıkıyor Başında fes yok Püskülsüz Püskül mü Çiçek değil miydi o Çiçek mi, püskül mü kuşkusu Değiştirme isteği Bırakıp çıkıyorum

Güneş batıya alçalıyor Görmüyorum güneşi; ama biliyorum, alçalıyor Bir gün alçalmasa, bir gece gitmese Yetişir miyim güneşe Sola, batıya giden bir sokağa sapıyorum Gözlerimden başlıyarak, yüzüme, ellerime civciv ışınlar Ayrılık öpüşleri Sıkıntıya, hüzne eklenen, kasıklarımdan başlıyarak karın boşluğuma yayılan sızı bir de Sıkıyorum kendimi Güneşe doğru yürüyorum Sızı artıyor daha Biryerlerimi söküp çıkarıyorlar Hepsini birden Aynı anda Sızısı erkeklik aygıtıma düğümleniyor Duymak, sürdürmek bunu Varlığımı duymak Sıkıyorum kendimi Yürüyorum

Deniz kıyısı Hep o bilinen kıyılardan Kumlar, çakıllar Çukur bir de Denizle aramda İçine kenarlarına etmişler hep Deminden beri beni kıvrandıran, kasıklarımı ovalaya ovalaya daha az acı vererek sürmesini sağladığım sızıya katlanamıyorum artık Deniz yüzünden durduğum, arkasından gidemediğim güneşin üstüne İçten dışa, büyük bir basınçla, dayanılmaz sızılarla gelen sıcaklığı salıveriyorum kasıklarımın arasından Önce yükseliyor, güneş yönünde, uzun bir doğru çizdikten sonra, dağılarak çukurun kenarına düşüyor Çukurun kenarındaki şu eğreti tümseği ortadan kaldırmak, çukuru iyi etmek Hemen, basınç bitmeden yapmalıyım bunu Yarım adım öne çıkıyorum Doğrunun bir ucundan başlıyarak eğrilen, ağırlığıyla bir güç kazanan sarı suyu yöneltiyorum üstüne Önce orta yerinde, matkapla delinmiş gibi, bir delik açılıyor Parçalanıyor sonra Parçaları birer birer çukura yuvarlanıyor Bir çiçek kalıyor yerinde Püskülsüz

Kıyıda, yüz metre kadar sağımda, ağaçlı, dik yamacın önünde kızgın güneşten artanlar Deniz donlarıyla Yarı çıplak Uzanıyorlar kumlara İkişer, üçer Güneş, bana yaptığı dalkavukluğu yapıyor onlara Kat kat yaltaklanıyor Çıplak bedenlerinin her yerini ışıtıyor Işıttığı yetmiyormuş gibi, kumlara bıraktığıyla, ısıtıyor da Soyunuyorum hemen Kuma uzanıyorum Gömülüyorum güneşe

Gökyüzünün bulutsuz, alışılmış mavisi Gözlerimi yumuyorum Sol kolum başımın altında Sağ kolumu alnıma koyuyorum Çerçeveyi düzeltmiyeceğim eve gidince Öyle kalacak Güneşli bir resim asarım sonra Kadın bir güneş resmi Etimi ısıtan Sidik gibi

Gözlerimi açmışım Kolum gölgeliyor güneşi Kolumu çekip güneşi görmek zor Yumuyorum yine Biliyorum, şimdi gökyüzü mavi, bulutsuz Güneş bir saate kalmaz, gider Bir saate kalmaz

Göğsümün tam ortası gıdıklanıverdi Önce göğsüme, sonra kaburgalarım boyunca, derimi okşuyarak, koltukaltlarıma bir şeyler döküldü Hızla çektim kolumu alnımdan Bir avuç çakıl, kum atılmış göğsüme Yana dönerek temizliyorum göğsümü Bir çocuk korkup, geriliyor Geriliyen, ürkek yüzünde bir gülüş Dilini dişlerine içten dayamış; gülüyor Arkasına bakarak usulca uzaklaşıyor sonra At sineği miydi, diyorum, kovalamadan gitti Yeniden alıyorum durumumu Neyim ben, diyorum İstediği anda denizde kaydırıvereceği taş, oturacağı sandalya, odasındaki başaşağı resim ben Başkasının dünyasında oyuncak Kullanılmış olmak Nesne gibi Özvarlığımın hiçlenmesi Hızla kalkıyorum Kurulan dengesizliğimle giyiyorum elbiselerimi Kıyı boyunca yürüyorum Denize bir hayli girmiş bir kaya var orada Oraya oturuyorum Toprak arkamda; görünmüyor Sesleri duyuyorum salt Gözlerim denizle, kulaklarım seslerle Denizin pırıltısı içinde uzun insan gölgeleri Sandallara kullanılıyor deniz

— Acaba, kibrit bulunur mu

Sol tarafımda, arkamda, bir erkek sesi Kim olduğunu bilmeden, dönerek, bir tokat çıkarıyorum Sendeliyor adam Hiç bir şey anlamamış Boş Bakıyor Yüzüne bakıp gülüyorum ben de Gülerek adımlarım eve

KAÇIK

F. Yeşiltaş

Tahta bir kapı gıcırdıyor. İki çıplak ayak kapının eşiğinde. Tahta basamaklar gıcırdadı. İki çıplak ayak basamaklarda. Ortaları çökük basamaklar. Tahta bir kapı aralık kaldı. Basamaklar, toprak, arnavut kaldırımı bir yol. İki çıplak ayak basamakların önünde. Upuzun, bomboş bir yol, iki yanı duvar, yüksek, tozlanmış, yer yer ak badanalı duvarlar. İlerde gıcırtısız, aralıksız deniz.

Aralık bir tahta kapı, geride döne döne yukarı çıkan tahta merdiven. Kırık, eksik basamaklar. Merdivenin sonunda, karşıda bir oda: kapısı açık. Kapının karşısında pencere. Tozlu, kırık cam. Camın gerisinde pancurlar. Güneş önce pancurlarda, sonra dilim dilim yerde, soluk şiltede. Uzunlamasına yırtıklar şiltede. Yırtıklarda sarı saman, kuru ot kokusu.

Gece ay ışığı yol yol döşemede. Ak lekeler duvar tahtalarında, duvar diplerinde, köşelerde. Ak lekelerin orta yerinde iri bir karaltı: gittikçe yaklaşan, gittikçe yaklaşan: buruk ot kokusu, kuru samanlar, samanlarda kuru dikenler. Ay kesikli tavan tahtalarında, tavan kirişlerinde. Savruk ak lekeler tavanda, gittikçe yaklaşan çatı tahtalarında.

Güneş önce pancurlarda, sonra şiltede. Şiltenin yanında, yerde, kapıya doğru iki çıplak ayak. Gıcırdıyan kapı. İki çıplak ayak merdivenin başında. Açık kapı. İki çıplak ayak çatırdayan kırık basamaklarda. Döne döne aşağı inen merdiven. Merdivenin yanında tahta kapı, kapalı.

Tahta bir kapı gıcırdıyor. İki çıplak ayak kapının

eşiğinde. Tahta basamaklar gıcırdadı. İki çıplak ayak basamaklarda. Ortaları çökük basamaklar. Tahta bir kapı aralık kaldı. Basamaklar, toprak, arnavut kaldırımı bir yol. İki çıplak ayak basamakların önünde. Upuzun, bomboş bir yol, iki yanı duvar, yüksek, tozlanmış, yer yer ak badanalı duvarlar. İlerde gıcırtısız, aralıksız deniz.

Bomboş, daha bir boş yol, taşlı, toprak bir yol. Ak badanalı duvarlar iki yanında.

İki çıplak ayak yolda. Bir taş, bir taş daha. Birbiri peşisıra taşlar, tozlu taşlar yolda. Upuzun, daha bir boş yol. Maviliğe doğru, iki yanı duvar. Ardarda taşlar, kuru taşlar. Kuru toprak, kuru yol. Birbiri ardısıra taşlar, biçimsiz, düzensiz taşlar. Daha bir boş yol. Tozlu duvarlar. Giderek mavileşen, yaklaşan tümel su. Bir taş, bir taş daha, bir taş daha. Sarım sarım su. İki çıplak ayak suda. Titrek kum sıraları suda. Yavaştan dalgalar. Aralıksız kıvrılan su yüzeyi. İki çıplak ayak suda. Derinleşen, kalınlaşan, süregelen su. Ağır ağır koyulaşan, çoğalan su. Durmadan kıvrılan su yüzeyi. Kırıksız, çatırdısız tümel su. İki çıplak ayak suda.

Gece ay ışığı boğum boğum suda. İki çıplak ayak suda.

Gece kapkaranlık. Gece yoğunlaşan gökyüzü. Kapkara su. Ay donuk, ak dalgaların büklümlerinde. İki çıplak ayak suda. Gece su kapkara. Donuk parıltılar kara boğumlarda. Gece ay donuk, ak suda. İki çıplak ayak suda.

Upuzun, bomboş, daha bir boş yol. İki yanı duvar, ilerde basamaklar, aralık bir kapı.

İki çıplak ayak yolda. Birbiri peşisıra taşlar. Biçim biçim tozlu taşlar. İki yanda duvarlar. İlerde basamaklar, aralık bir tahta kapı. Ardarda taşlar, iki çıplak ayak yolda. Karmakarışık tozlu taşlar. Birbiri ardısıra taşlar.

Gittikçe yaklaşan basamaklar. Bir taş, bir taş daha.

İki çıplak ayak yolda.

İlerde basamaklar, aralık kapı, iki yanı duvar boş yol.

Geride aralıksız kıvrılan su, iki yanı duvar boş yol.

İki çıplak ayak yolun orta yerinde.

Baskı Tarihi : 1/4/1964

TÜRKİYE'DE
İLK **florürlü**
DİŞ MACUNU...

DİŞ MİNELERİNİ SERTLEŞTİRİR ÇÜRÜMELERİ ÖNLER

YENU : 71 Basın — 4505

125 Kuruş